

DIÁKEGYESÜLETEK, DIÁKJÓLÉTI INTÉZMÉNYEK A KOLOZSVÁRI EGYETEMEN

I. Bevezetés

szakirodalomban a magyar társadalmi élet figyelemre alig méltatott formái az egyetemi és főiskolai diákegyesületek” – írja 2002-ben megjelent monográfiájában Viczián János.¹ Szögi László a magyar egyetemtörténet-kutatás eredményeiről értekező tanulmányában a magyarországi egyetemtörténeti kutatók előtt álló feladatokat számba véve kiemelt jelentőségűnek tekinti, hogy „feltárjuk az egyetemi és főiskolai hallgatóság speciális diákszervezeteinek történetét és kutassuk az egyetemi élet »hétköznapijainak« történetét is.”²

A kolozsvári egyetemen működött diákegyesületek és diákjóléti intézmények történetének kutatására is igaz mind Viczián János egyszerre ténymegállapító és kritikus, mind Szögi László feladatközpontú megközelítése. Hiszen a diákegyesületek és diákjóléti intézmények története eddig figyelemre alig méltatott kutatási területe a kolozsvári egyetem történetének. Éppen ezért fontos egyetemtörténet-kutatói feladat a kolozsvári tudományegyetem diákszervezetei és diákjóléti intézményei történetének és így az egyetemi élet „hétköznapi történéseinek” tudományos igényű feltárása.³

II. Diákegyesületek történeti előképei: diákközösségek a történeti Magyarország felsőoktatási intézményeiben a kolozsvári egyetem első diákegyesületének megalakulásáig (1874-ig)⁴

1. Diákegyesületek a magyarországi felsőoktatási intézményekben és ezek típusai a kolozsvári egyetem első diákegyesületének megalakulásáig (1874-ig)

A magyarországi felsőoktatási intézményekben alakult valamennyi diákegyesületet és a magyar diákegyletiség történeti változásait a teljesség igényével számba venni kívánó könyv mindmáig csupán egy jelent meg. A Ludwig

¹ VICZIÁN 2002. 9.

² SZÖGI 2017. 177.

³ ZELOVICH 1922.; TÖMÖRY 1957. 337–347.; VICZIÁN 1978.; BARCZA 1988. 697–752.; FEKETE 1988. 753–775.; RUSZOLY 1998a. 7–11.; KARDOS–KELEMEN–SZÖGI 2000.; ELTE 2003.; Debrecen 2012.; KISS–VAJDA 2012.; VARGA 2018. 475–488.

⁴ MIKONYA 2014.; SZÖGI 2001.; SZÖGI 2000.

Dezső és Szemenyei Kornél szerzőpáros – mindketten a pesti Egyetemi Kör egykori elnökei, így a 19–20. század fordulójának ismert diákvezérei – „diákkegyesületi monográfiája”.⁵

Az első diákkegyesületek közül, amelyek 1900-ban – Ludwig és Szemenyei művének kiadási évében – még fennálltak, a legkorábbi alapítású a Sárospataki Református Főiskolai Énekkar.⁶ Ezt követi az Eperjesi Joghallgatók Közügyi Testülete.⁷ Ez a „közös őse” minden, a későbbiekben az egyetemi, főiskolai és akadémiai hallgatók szervezte érdekvédelmi egyesületnek. Alapítási idejét tekintve a harmadik legrégebb diákkegyesület a debreceni kollégium Főiskolai Énekkara,⁸ a ma is nemzetközileg is magas szinten elismert és nagyhírű Kántus.⁹ *A magyar felsőoktatás évszázadai* című műben említett első diákkegyesület a pesti teológushallgatók 1814-ben alapított pártoló egyesülete.¹⁰ Selmecebányán a Bányászati Akadémia hallgatói hoztak létre Magyar Társaság néven egyesületet 1826-ban.¹¹

A Pesti Királyi Magyar Egyetemen rövid életű hallgatói egyesületként alakult 1792-ben egy nyelvművelő és irodalom pártoló társulat, a Pesti Magyar Társaság.¹² Az 1832/33. tanévben a pesti egyetemen 32 bölcsész és jogász egyetemista a magyar nyelv ápolását célul választó társaságot alapított „Nemesi Kompánia” néven.¹³ Az uralkodó 1845. április 22-én ismételt rendeletben tiltotta meg az egyetemen, a főiskolákon és más felsőoktatási intézményekben diákkegyesületek alapítását, illetve működését.¹⁴ A szabadságharc eltiprását követően ezt a tiltó rendelkezést természetesen újból megerősítették.¹⁵ 1849 után majdnem másfél évtizedet várhatott a felsőoktatási intézmények hallgatósága, míg a hatalom újra hozzájárulását adta diákkegyesület létesítéséhez.¹⁶ A műegyetemisták 1862-

⁵ LUDWIG–SZEMENYEI 1900.

⁶ Alakult 1621-ben. LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 59.

⁷ Alapítási éve: 1667. LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 59.

⁸ Alapításának időpontja: 1739. LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 59.

⁹ A Kántus nevet, mint az Fekete Csaba tanulmányában olvasható, csak a két világháború közti időszakról használja a Főiskolai Énekkar. FEKETE 1988. 764.

¹⁰ KARDOS–KELEMEN–SZÖGI 2000. 52.; ELTE 2003. 146.

¹¹ KARDOS–KELEMEN–SZÖGI 2000. 55.

¹² ELTE 2003. 146. Ez volt az egyetlen olyan diákkegyesület, amelynek alapításához a 19. század 30-as éveitől a kormányzat hozzájárult. ELTE 2003. 146.

¹³ ELTE 2003. 146–147.

¹⁴ KARDOS–KELEMEN–SZÖGI 2000. 62.

¹⁵ ELTE 2003. 190.

¹⁶ 1862. február 16-án egyetemi segélyegylet alapítását engedélyezték az ország akkori egyetlen egyetemén, a Pesti Királyi Magyar Egyetemen. KARDOS–KELEMEN–SZÖGI 2000. 75.; ELTE 2003. 192. (Ludwig és Szemenyei munkájukban nem említik az 1862-es alapítást.) Ezt más, ehhez hasonló feladatkorú egyetemek alapítása követte a hazai felsőoktatási intézményekben.

ben alapították segítő és egyben első diákegyesületüket, a Műegyetemi Segélyegyletet.¹⁷

Kolozsváron a jezsuita akadémia Mária Kongregációja volt az első diákegyesület. A Mária Kongregáció működése az akadémia alapításánál (1798) is régebbre, a kolozsmonostori jezsuita gimnázium működési idejére nyúlik vissza. A Kongregáció létezését bizonyító első forrás a Mária Kongregáció anyakönyve (*Album Solidaritatis Reginae Angelorum*), amelybe a legkorábbi bejegyzés 1641-ben került.¹⁸ A jezsuita akadémia Mária Kongregációja teljes joggal tekinthető diákszervezetnek, ugyanis rendelkezett saját diák tisztkarral.¹⁹

A piarista szerzetesrend által fenntartott Lyceum diákéletét az 1872-ben alapított kolozsvári egyetemen zajló hallgatói élettel való összehasonlításakor a következő – véleményem szerint nem helytálló – megállapítást teszi Bisztray Gyula: „A líceum diákélete zajosabb és mozgalmasabb volt, mint az egyetemi ifjúságé Kolozsvárt bármikor. A nagy átalakulások idejét e korszak nemzedékei élték át, s a politikai események természetesen az iskola falai közé is kihattak. Annál inkább, mert a piaristák és a jogi tanfolyam tanárai közül többen épp oly hazafias nevelésben részesítették diákjaikat, mint az ekkor virágzása tetőpontján álló nagyenyedi és marosvásárhelyi kollégium hírneves jogtanárai.”²⁰ A Kolozsvári Egyetemi Kör saját rendező ünnepségeiről, kiállításairól, az országos és városi ünnepségeken való részvételéről szóló többtucatnyi újsághír kétséget kizáró cáfolata Bisztray fenti mondatainak.

A diákszervezetek mellett a kolozsvári egyetemi diákjóléti intézmények gyökerei is a város egykori jezsuita felsőoktatási intézményeiig nyúlnak vissza. A jezsuita akadémia konviktusa szállást és ellátást biztosított a diákságnak, a tehetőseknek térítés ellenében, a szegényeknek díjmentesen. A jezsuita oktatási rendszerben a konviktusok a szemináriumokkal közös szervezetben működtek. Ezekben az intézményekben is kiépült a diákönkormányzatiság rendszere. Az itt lakó, illetve tanuló hallgatók is maguk közül választottak vezetőket.²¹

1861-ben és 1862-ben említik a pesti tudományegyetem jog-, valamint orvos- és gyógyszerészhallgatói segélyegyleteinek létrejöttét, illetve a tudomány- és műegyetemi dalegylet 1862-es megalakulását. ELTE 2003. 218.

¹⁷ ZELOVICH 1922. 130.

¹⁸ SZÖGI–VARGA 2011. 141–144.

¹⁹ SZÖGI–VARGA 2011. 142.

²⁰ BISZTRAY 1941. 112.

²¹ A történeti Magyarországon működő ilyen típusú intézményekről: SZÖGI–VARGA 2011. 144–151.

2. A felsőoktatási intézmények diákegyesületeinek típusai

A Ludwig–Szemenyei szerzőpáros diákegyesületi adattárunkban a hazai diák-szervezeteket működésük jellege szerint négy csoportba osztották. Általános egyesületek, mint például a most tárgyalt Kolozsvári Egyetemi Kör, vagy a hasonló nevű budapesti Egyetemi Kör, illetve a Műegyetemi Kör.²² A második nagy csoportot a különböző segélyegyletek alkották. A kolozsvári tudományegyetemen – a későbbiekben még bőven foglalkozunk velük – öt hallgatói segélyegylet működött, a történeti Magyarországon összesen huszonkilenc.²³ A harmadik csoportba Ludwig és Szemenyei a szakegyesületeket sorolta, ide tartozónak tekintették a zeneegyleteket, irodalmi és vallástudományi köröket, a gyorsíró egyesületeket, vagy az olyan egyedi diák-szervezeteket, mint az eperjesi teológiai és jogakadémia Becsületbíró-ságát vagy a sárospataki akadémia Ifjúsági Tűzoltó Egyletét.²⁴ A történeti Magyarországon a felsőoktatási intézményekben működő szakegyesületek száma a 20. század elején huszonnégy volt. A kolozsvári egyetemen 1900-ban, a Ludwig–Szemenyei összeállította adattár megírásakor még csak egyetlen szakegyesület létezett, az Egyetemi Hallgatók Zeneegylete. Később még két ilyen jellegű diákegyesületet szerveztek a kolozsvári egyetemisták, az Egyetemi Énekkart és az Egyetemi Gyorsírókört.

Ludwig Dezsőtől és Szemenyei Kornéltól eltérően Barcza József né önálló diákegyesületi típusnak tekinti a gyorsíró köröket. Ennek magyarázata, hogy a debreceni kollégiumban három, diákok által alapított gyorsíró egylet működött.²⁵

Tanulmányában – részben, mivel a Ludwig–Szemenyei-féle adattárnál későbbi időszak diákegyesületeinek történetét is feldolgozza, részben pedig azért, mert kutatásának tárgya egy egyházi felsőoktatási tanintézmény diák-társaságainak és diákegyesületeinek története – más típusú egyesületekről is ír. Ezért olvashatunk nála a különböző országos diákegyesületek és -szövetségek református kollégiumi helyi csoportjairól. Ezek Ludwig Dezső és Szemenyei Kornél összeállításának megjelenését – 1900. év – követően tűntek fel a magyar diákegyesületi palettán.

A történeti Magyarországon működő diákegyesületeknek létezett egy olyan csoportja, amely a Ludwig–Szemenyei-duó munkájában ismételen azért nem szerepelhet, mert hazánkban 1900 után jelent meg; Barcza

²² LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 64. A könyv megjelenésének évében összesen tizenhat magyarországi felsőoktatási intézményben tevékenykedett általános jellegű diákegyesület.

²³ LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 64–65.

²⁴ LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 66.

²⁵ Történetükről: BARCZA 1998. 738–740.

Józsefné pedig azért nem érinti, mert a református kollégiumnak ebbe a típusba tartozó diákegyesülete nem volt. Ez a diákegyesülettípus a nemzetközi diákszervezet magyarországi csoportja. A Kolozsvári Egyetemi Kör tevékeny részt vállalt a Corda Fratres Nemzetközi Diákszövetség²⁶ magyar osztályának munkájában. A diákszövetség erdélyi konzulátusának székhelye a kolozsvári egyetemen működött.²⁷

III. Diákegyesületek, diákjóléti intézmények a kolozsvári egyetemen (1874–1919)

1. Áttekintés

„Az egyesületalapítási kedv azonban csak e [azaz a 19.] században, a 48-iki nagy nemzeti felpezsdülés idejében, még inkább a 60-as és 70-es években kezd hódítani” – írja Ludwig Dezső és Szemenyei Kornél.²⁸ A kolozsvári egyetem alapítása szerencsésen egybeesett a kiegyezés kora első évtizedében megmutatkozó diákegyesület-alapítási kedv térhódításával.

A kolozsvári egyetemen fennállásának 47 éve alatt egy általános diákegyesület: a Kolozsvári Egyetemi Kör, 5 segélyegylet: a Mensa Academica, a Joghallgatók Segítőegylete, a Tanárjelöltek Segítőegyesülete, az Orvostanhallgatók Segítő- és Önképző Egyesülete, valamint a Gyógyszerésztanhallgatók Segítő- és Önképző Egyesülete működött. Ezeken felül a kolozsvári egyetemnek volt három hallgatói szakegyesülete: az Egyetemi Hallgatók Zeneegylete, az Egyetemi Énekkar és az Egyetemi Gyorsíró Egyesület, valamint egy diáksport egyesülete: a Kolozsvári Egyetemi Atlétikai Club, ismert rövidített nevén a KEAC.

²⁶ A Corda Fratres az egyetemi hallgatók és az egyetemet végzettek 1898-tól 1918-ig fennállt nemzetközi szövetsége. Az olasz E. G. Tos professzor kezdeményezésére alakult. Célkitűzései közt a külföldi tanulmányutak, a nyelvtanulás, a diáklevelezés és a tudományos összeköttetések megszervezése szerepelt. Éves kongresszusain a nemzetek közötti ellentétek gyakorta napirenden voltak. Magyarországon két egyetemi városban (Budapesten és Kolozsvárott) működött konzulátusa.

²⁷ A Kolozsvárott – mai ismereteink szerint – 1902–1904 között jelent meg Az Egyetem című diákfolyóirat. Ezt – amint címlapfelirata jelezte – a Corda Fratres Nemzetközi Diákszövetség magyar osztályának hivatalos lapjaként adták ki. A Tudományegyetemi Kör adta ki a Kolozsvári Egyetemi Lapok című diákperiodikát. 1905. november 5. – 1906. május 31. közt nyomtatott számainak címlapján olvasható, hogy a diákújság „a Corda Fratres erdélyi consulasának hivatalos lapja”. VICZLÁN 1978. 9., 24.

²⁸ LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 59.

Az említett segítőegyletek közül alapítását tekintve a legrégebb az egyetem alapításával egy időben (1872) alakult Gyógyszerészhallgatók Segítő- és Önképző Egyesülete²⁹ volt. Sorban utána egy esztendővel, 1873-ban jött létre a Joghallgatók Segítőegylete, majd az 1881-ben felállt Tanárjelöltek Segítőegyesülete³⁰ követte, azt pedig 1884-ben az Orvostanhallgatók Segítő- és Önképző Egyesülete.

Ludwig Dezső és Szemenyei Kornél a felsőoktatási intézményekben működő segélyegyletek közé sorolja a Mensa Akademikákat (*Mensa Academica*) vagy – magyar megnevezésüket használva – Egyetemi Diákasztalokat, így a kolozsvárit is. A kolozsvári egyetem almanachjai is a diákegyesületek közt sorolják fel az 1894-ben alapított *Mensa Academica*-t (Egyetemi Diákasztalt). Mindezek ellenére pontosabbnak és egyetemtörténetírásmódszertani szempontból helyénvalóbbnak tartom ezeket – legalábbis a Kolozsvári Mensa Academica-t bizonyosan – egyetemi szervezetként, és nem egyetemi hallgatói egyesületként kezelni. Ugyanis, amint ezt a Kolozsvári Mensa Academica történetét feldolgozó tanulmány szerzője írja:³¹ „A Diákasztal Felügyelő Bizottság igazgatása alatt állt, amelynek tagjai: az egyetemi tanács által kiküldött elnök és alelnök (egyetemi tanárok), továbbá az egyes karok által megválasztott egy-egy rendes és egy-egy póttag. Ugyancsak egy-egy tagot jelölnek az ifjúsági segélyegyletek. Részt vesz a Bizottságban az egyetemi kvesztor és a gyűjtőbizottság elnöke. A Diákasztal minden vagyonát – az egyetemi alapítványok módjára – a kvesztúra kezeli.”³² Ezzel szemben a kolozsvári egyetemi diákegyesületeket saját tagságukból választott, tehát nem az egyetemi tanács által kiküldött elnök, alelnök és egyéb tisztségviselők igazgatták. Vagyonukat önmaguk kezelték. Mivel tehát a Mensa Academica nem egyesületi formában és nem az egyetemi hallgatók által irányítottan működött, tényszerűbb egyetemi szervezetként és nem diákegyesületként tekinteni. Egy közös vonás azonban volt a Mensa Academica és az egyetemi diákegyesületek között: mindkettő működésének feltétele volt az Egyetemi Tanács által jóváhagyott alapszabály.

A kolozsvári egyetemisták diákművészeti egyesületét, a Zeneegyletet 1892-ben alapították.³³ Ez 1902. június 30-át követően egybeolvadt a

²⁹ LUDWIG–SZEMENYEI által használt megnevezés, az egyetemi almanachokban Gyógyszerészhallgatók Segítő- és Önképző Egyesülete néven említették.

³⁰ LUDWIG–SZEMENYEI kötetében használt név, az egyetemi almanachokban Középkolozsai Tanárjelöltek Segítőegyesülete névalakban írták.

³¹ PUSKÁS–PUSKÁS 2005. 133–147.

³² PUSKÁS–PUSKÁS 2005. 133.

³³ Első említése: Almanach 1894. 89. Említi még: LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 157.

Kolozsvári Tudományegyetemi Körrel, amely Egyetemi Kör Dal- és Zeneegylete néven folytatta tovább működését.³⁴

1908-ban – tehát az egyetem Kolozsvárról való menekülését mindössze tizenegy évvel megelőzően – alakult meg az egyetemi ifjúság másik, ugyancsak említett (zene)művészeti egyesülete, a Kolozsvári Egyetemi Énekkar.³⁵

A harmadik kolozsvári egyetemi szakegyesületet, az Egyetemi Gyorsíró Egyesületet az Egyetemi Énekkart megelőzően két esztendővel, 1906-ban hozták létre.

Létezett két olyan nem egyetemi, sőt nem is ifjúsági egyesület Kolozsvárról, melynek működött „egyetemi hallgatói tagozata”. Az egyik az Erdélyrészi Kárpát Egyesület, közkeletű rövidítéssel EKE. Az EKE kebelén belül alakult külön egyetemi szakosztály. A másik kolozsvári egyesület, amelyben ugyan nem szerveztek önálló egyetemi szakosztályt, de több egyetemista tagja volt, a Kolozsvári Atlétikai Club, vagyis a KAC volt. Mivel a KAC 1883-ban jött létre, a Kolozsvári Egyetemi Atlétikai Klub fentebb említett, 1902-ben történt megalakulása előtt a kolozsvári tudományegyetem hallgatói számára egyedül a KAC tudta biztosítani az egyleti keretek közti testedzés lehetőségét. 1896-ban egyetemi Torna- és Vívóintézetet – korabeli elnevezéssel: Torna, Vívoda – állítottak fel a kor jeles sportolója és sportszakembere, Vermes Lajos vezetésével, akit kineveztek a kolozsvári egyetem tornatanárává és vívómesterévé.

A fentiekén kívül Kolozsvárról működött két kifejezetten ifjúsági, de nem egyetemi, hanem felsőoktatási diákegyesület, amelyik azonban örömmel várt tagjai közé minél több egyetemi hallgatót is. Mindkettő vallási, ezen belül missziói jellegű diákegyesületként és ugyanazon évben – 1902-ben – alakult. Az egyik a katolikus egyetemi és akadémista ifjúságot kívánta megnyerni céljaira, ez volt a kolozsvári Szent Imre Egyesület. A másik vallási-missziós diákszervezet a református egyetemisták és akadémisták egyesülete, a Bethlen Gábor Kör volt.

Mindezekén felül működött még egy, az Egyetemi Körhöz hasonlóan önképző hallgatói egyesületként, de – szemben az Egyetemi Körrel – etnikai alapon szervezett diákkör. Ez volt a kolozsvári egyetem román nemzetiségű tanulóinak Julia Egylete. Az Egylet belebonyolódott az 1880-as évek magyar–román nemzetiségi villongásaiba. A Julia Egylet azon terve, hogy 1884-ben megemlékezést szervez az 1848/49-es magyar forradalom és szabadságharc elleni tiltakozásul 1848. május 15-én összehívott balázsfalvi román nemzetiségi gyűlés évfordulójának megünneplésére, nemcsak

³⁴ Az egyesülés ennél pontosabb időpontja nem állapítható meg. Almanach 1902. 106.

³⁵ Első említése: Almanach 1910. 73.; LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 157.

a kolozsvári magyar egyetemisták heves ellenállását váltotta ki,³⁶ hanem országos hír is lett belőle.³⁷ A kedélyeket csak az egyesület betiltása és a Julia Egyletet támogató Szilasi Gergely professzor kényszernyugdíjazása csillapította le.³⁸

2. *A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör*

Az egyetem egyetlen általános – karokon felül álló, összegyetemi – diákegyesülete a kolozsvári egyetemi kör – volt. A kör a kolozsvári egyetemi diákegyesületek közül harmadikként, 1874-ben, Kolozsvári Tudományegyetemi Önképző és Olvasó Kör néven alakult meg, és az alapítását követő esztendőben vette fel a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör nevet. Ezt a nevet használta egészen 1919-ig, a kolozsvári egyetem Budapestre kerüléséig.

A kör alapításakor „együttes olvasó és önképző körből” állt, céljául tűzte ki az eszmecserét, az olvasást, az irodalmi munkásságot és az egyetemi ifjúság önművelését.³⁹ Gaal György két kiadásban is megjelent egyetemtörténeti könyvében az 1874-ben megalakult egyetemi kört „a diákság klubszerű szervezete” megjelöléssel illeti, hozzátéve, hogy a diákegyesület anyagi támogatását „az országgyűlés vállalta”.⁴⁰ A kör első évkönyve is olvasó- és önképző kör alakításának eszméjét emlegeti.⁴¹ Sőt magának az évkönyvnek a címében is az Önképző és Olvasó Kör megnevezés található.

³⁶ MAKKAI 1941. 166.

³⁷ Ennek szemléltetésére egy példa: az egyik vezető fővárosi napilap, a Budapesti Hírlap 1884–1901 közötti híradásaiban összesen kilencszer jelent meg a Julia Egyesület neve.

³⁸ MAKKAI 1941. 166.; T. SZABÓ–ZABÁN 2012. 220–224., 226–228. és 230–231.; Fővárosi Lapok 22 (1885) augusztus 26. 1293.

³⁹ *A kolozsvári tud.-egyetemi kör alapszabályai*. Kolozsvár, 1875. 1. illetve 2.§.; LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 81.

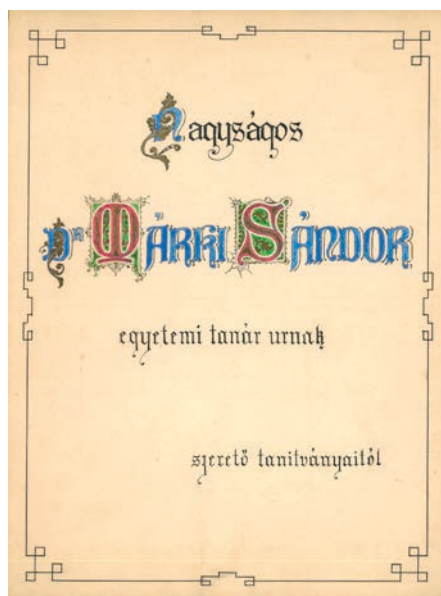
⁴⁰ GAAL 2012. 61.

⁴¹ Kolozsvári Tudományegyetemi Önképző- és Olvasókör Évkönyve 1 (1874) 3.

A kolozsvári Egyetemi-kör olvasóterme.

63. kép Az Egyetemi Kör olvasóterme, 1902

64. kép Márki Sándor tanári jubileumi díszoklevele

A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör működése történetének feldolgozásához elődleges forrásként a kör kiadványok (szabályzatok, évkönyvek, egyetemi diáklapok) szolgáltak. Az egyetemi kör által keletkeztetett levéltári anyag jelen tudásunk szerint vagy nem őrződött meg, vagy legalábbis lap-pang. A kolozsvári egyetemnek a Román Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Levéltárában őrzött irategyüttesében azonban számos, valamennyi kolozsvári egyetemi diákegyesület – ideértve az egyetemi kört is – működésére vonatkozó irat lehet. Mivel az iratok feltárása és digitalizálása jelenleg is zajlik, ezeknek a forráskutatása jövőbeni feladat lesz.

A Nagy Háború kitörésekor az egyetem akkori rektora, Márki Sándor a kör és a Kolozsvári Egyetemi Atlétikai Club működését az 1914/15. tanév I. félévére felfüggesztette, „mivel helyiségeik katonai célokra vannak lefoglalva, ifjúsági vezetőik közül pedig többen hadi szolgálatokat teljesítenek”. Makkai László ezt a tényt említés nélkül hagyta.⁴² Ez azért is meglepő, mert Márki maga is közli a dokumentumot a világháború első éveinek egyetemi történéseiről számot adó könyvében.⁴³ Márki a működés szüneteltetését

⁴² Makkai László 1941-ben megjelent tanulmányában írt a kolozsvári egyetemisták világháborúban való részvételéről, de a diákegyesületek működésének felfüggesztését nem említi. Makkai 1941. 166–168.

⁴³ MÁRKI 1915. 189–190.

csupán átmeneti időszaknak tekintette. Erre enged következtetni, hogy az idézett mondat után így folytatta: „Remélem, hogy ezen derék egyesületek a jövő félévben az ifjúság osztatlan lelkesedése közt folytathatják megszakított munkájukat.” Márki a Kolozsvári Egyetemi Diákasztal Felügyelőbizottságának egykori alelnökeként⁴⁴ és a másik kolozsvári egyetemi diákjóléti szervezet, a Diákotthon működését felügyelő bizottságnak ugyancsak korábbi tagjaként⁴⁵ nemcsak figyelemmel kísérte, hanem fontosnak is tartotta diákegyesületek működését az egyetemen. Ennek kézzelfogható és szeretetteljes bizonyítékát adja idézett könyvében.⁴⁶

Márki 1914. szeptember 12-én is közzétett egy felhívást. Ez az *Egyetemi Polgárok!* címet viselte. Ebben a rektor a még nem sorköteles, 17–20 év közti férfi hallgatókat szólította fel arra, hogy önkéntesként vállaljanak katonai szolgálatot.⁴⁷ Az eredeti, 61–1914/15. E. T. sz. irat megtalálható a Román Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Levéltára 315. számú fondjában. A Nagy Háború időszakára eső utolsó tanév (1918/19.) diákjóléti gondjairól és az egyetemi diákegyesületek tanévi tevékenységéről Vajda Tamás tanulmánya ad részletes áttekintést.⁴⁸

A kör a m. kir. Kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem Budapestre menekülését követően is működött, aminek érdekes bizonyítéka két, a magyar fővárosban kiadott képes levelezőlap. Az egyik képes felén a „*Lesz még kikelet Kolozsvár felett*” szöveg olvasható. A kiadó neve – a Száműzött Kolozsvári Egyetemi Kör Levelezőlap Bizottsága – a levelezőlap írófelületén került feltüntetésre. Kivitelezője Besskó Károly, tervezője Árkay Tessza volt. Egy másik, szintén a Száműzött Kolozsvári Egyetemi Kör Levelezőlap Bizottsága által kiadott képes levelezőlap, a Szerencsi Rákóczi Múzeum képeslapgyűjteményében megtalálható a Hungaricana portálon.⁴⁹ Ennek kivitelezője is Besskó Károly volt, tervezője pedig Wieser Alfréd. Ismerünk egy további forrást is, ami a Kolozsvárról való „kiűzetés” utáni diákmozgalom létezésére utal.⁵⁰ Ezt a kolozsvári egyetem történetének Kolozsvártól – Budapesten át – Szegedig ívelő (1919–1921 közötti) korszakának egyik

⁴⁴ Almanach 1902. 26.

⁴⁵ Almanach 1904. I. 41.

⁴⁶ MÁRKI 1915. 70–71.

⁴⁷ A dokumentumot az Osztrák Nemzeti Könyvtár töltötte fel: www.bildarchivaustria.at/Preview/14265223.jpg. (Letöltés: 2018. december 8.)

⁴⁸ VAJDA 2018a. 32–61.

⁴⁹ gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/130880/ (Letöltés: 2018. december 11.)

⁵⁰ A levelezőlapra egy papírrégiségek árverezésével foglalkozó aukciós ház online katalógusában bukkantam rá: www.darabanth.com/hu/gyorsarveres/251/kategoriak~Kepeslapok/TortenelmiMagyarország~400004/Kolozsvar-Irredenta-kiadja-a-Szamuzott-Kolozsvari-Egyetemi-Kor-Levelezolap-Bizottsaga-Ark~II629213 (Letöltés: 2018. december 11.).

legismertebb hazai kutatója, Vincze Gábor közölte. A műfaját tekintve a részterületi monográfiát a forráskiadvánnyal ötvöző, magas színvonalú munkájának függelékében olvasható *A száműzött kolozsvári egyetem hallgatóinak tiltakozása a debreceni meghívás elfogadása ellen* című dokumentum.⁵¹

A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör nem nélkülözheti, hogy ne említsük néhány jelesebb vagy hírhedtté vált elnökét. A Ludwig–Szemenyei-féle diákegyeleti adattárban a kör történetét számba vevő adatközlők – Sárkány Loránd akkori körü elnök és Fazekas József főtitkár – elődeik közül a szervezet megalakulásában hervadhatatlan érdemeket szerző első elnök, Békésy Károly nevét emelik ki. Sokoldalú személyiségét, Békésy önéletrajzi írásából válogatva mutatja be Ferenczi Szilárd.⁵² Békésy Károly a dualizmus kori Kolozsváron úgymond „középkategóriás” közéleti személyiségnek számított. A kor rangítélete szerinti „magas” állami vagy helyi közigazgatási állást nem töltött be, ám közepszerűként korántsem jellemezhető buzgalma a kispolgári származás dacára tekintélyes állásokba juttatta és városszerte becsülték. Azt azonban pontatlanul írja Ferenczi Békésyről, hogy diákkorában ő alapította az Egyetemi Társalkodó Köröt, hiszen – mint a fentebbiekből egyértelműen kiténik – Békésy Károly nem az Egyetemi Társalkodó Körnek, hanem a Kolozsvári Tudományegyetemi Körnek volt az egyik alapítója.

Ferenczi Szilárd szemelvényeiben megemlíti, hogy a középiskolai diák Békésy házitanítója Hegedűs Sándor, a későbbi kereskedelmi miniszter volt, aki miniszterként elvállalta az egykori tanítványa által alapított Kolozsvári Tudományegyetemi Kör által megrendezett 1892. évi első országos diákértekezlet védnökségét.⁵³

Békésynek Ferenczi által szemezgetett önéletrajzából az is kiderül, hogy pesti egyetemi éveiben szobatársa egy Himmelstein Móric nevű színi hallgató volt, „aki rövidesen magyarosította nevét Ménkő Móra, később pedig Ditrői Mór néven a kolozsvári színház, majd a budapesti Vígszínház igazgatója lett”. Ditrői Mór nevét a Kolozsvári Tudományegyetemi Körrel írva említi, mert édesapja volt az egyetemi kör egy másik jeles elnökének, Ditrői Nándornak.

Sárkány és Fazekas a kör megszilárdulását két elnök – Schilling Lajos és Hermann Antal – érdemének tartja. Schilling Lajos későbbi pályafutása során alma matere professzora, majd rektora lett. Schilling professzor életében olyan nyomot hagyott diákegyesületi elnöki működése, hogy 1902-es rektori székfoglalója témájaként is az egyetem és az ifjúság

⁵¹ VINCZE 2006. 204.

⁵² FERENCZI 2017.

⁵³ LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 82.

viszonyát választotta.⁵⁴ Schilling Lajos legmaradandóbb ténykedésének a kör alapszabály-módosításának előkészítését és elfogadtatását tekintem.⁵⁵ Schilling elnöki tisztsége kapcsán a Tudományegyetemi Kör Évkönyveinek tanulmányozása vezetett el egy írásban nem rögzített, de állandó gyakorlatként alkalmazott választástechnikai elv felfedezésére. Nevezetesen az a személy, akit elnökké választottak, nem *homo novus*-ként került ebbe a tisztségbe, hanem már korábban is tagja volt a vezetőségnek. Alakuláskor (1874) a Bölcsész-, Nyelv- és Történettudományi Kar hallgatóit képviselte,⁵⁶ az egyetemi kör választmányában és elnöki ciklusa idején (1874/75. tanév) egyike volt a körüi becsületbíróóság rendes tagjainak is.⁵⁷ Ez a gyakorlat biztosította, hogy a választott vezető tisztségviselő – pl. az elnök – már ismerje a kör aktuális belső ügyeit, és tapasztalatot szerezzen az egylet irányító tevételeinek működését illetően.

Hermann Antal a kolozsvári bölcsésztanulmányait befejezve egykori egyetemi tanára, Meltzl Hugó ösztönzésére a hazai néprajztudomány művelésének szentelte életét. Főleg az erdélyi népeletet és a cigány folklórt tanulmányozta. Hunfalvy Pállal együtt 1889-ben megalapította a Magyarországi Néprajzi Társaságot. Hermann a Társaság előbb titkárrá, majd alelnökké is megválasztotta.

„A kör kiválóbb elnökei közül megemlítenők: Oberschall Pál, Bánffy Miklós gróf (...) Herepei Iván, Boér Elek, Kolozsvári Bálint, Herczeg Béla, Krenner Miklós” – írja Sárkány Loránd és Fazekas József.⁵⁸

A nevezettek közül Oberschall Pál jogtudósként szerzett elismertséget. Oberschallt 1899-ben nevezték ki a pozsonyi királyi jogakadémia rendkívüli tanárának. 1901-ben a kolozsvári egyetemen büntetőjogból és bűnvádi eljárásból magántanárnak habilitáltak,⁵⁹ és ugyanezen évben a pozsonyi királyi jogakadémián rendes tanárrá léptették elő.⁶⁰ A politikus, szépíró, színházi szakember, kultúramecénás gróf Bánffy Miklós neve közismert ugyan, de egyetemi diákvezéri ténykedését eddig még nem dolgozták fel a történészek. Egy 2003-as kiadású kötetben is csak egy szerző, aki mindössze egy mondatban tér ki Bánffynak ez irányú működésére: „Részt vesz az egyetemi diákszövetség munkájában, Kolozsváron elnöki tisztséget tölt be”.⁶¹ Bánffy és Oberschall „az első diákszövetségi értekezleten” mint a

⁵⁴ SCHILLING 1902. 21–22., 36., 45.

⁵⁵ RNLKML 356-1874/5. E. T. sz.

⁵⁶ Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyv 1 (1874) 10.

⁵⁷ Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 2 (1875) 13.

⁵⁸ LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 82.

⁵⁹ Hivatalos Közlöny 9 (1901) 384.

⁶⁰ Hivatalos Közlöny 9 (1901) 555.

⁶¹ MAJOR 2003. 120.

Kolozsvári Tudományegyetemi Kör képviselői vettek részt.⁶² Ezt a kongresszust 1892-ben a Pesti Egyetemi Kör rendezte, és itt mondták ki a résztvevők az Országos Magyar Diákszövetség megalakulását. A Szövetség létrehozásában és későbbi, igen sok vitával kísért működésében a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör meghatározó szereplő volt. Herepei Ivánról bizonyossággal annyi írható le, hogy a régi erdélyi református, nemesi magyar-herapei Herepei családból származott.

A sorban következő Boér Elek, aki mint a közigazgatási jog tudósa és jogpolitikus szerzett hírnevet. Egyetemi tanulmányait 1893–1897 között a kolozsvári, a bécsi és a berlini egyetemeken folytatta. A kolozsvári egyetemen avatták a jog- és államtudomány Sub auspiciis Regis doktorává 1898-ban. Egyetemi magántanárrá 1906-ban habilitáltak,⁶³ majd 1910-től nyilvános egyetemi tanárrá nevezték ki a kolozsvári egyetemre.⁶⁴ Az 1919-ben Budapestre, majd Szegedre került Ferenc József Tudományegyetemen az 1921/22. tanévben a Közigazgatási és Pénzügyi Jogi Tanszéket vezette.

Kolozsváry Bálint diákvezér Kolozsváry Sándor professzor fia volt, 1896-ban sub auspiciis Regis avatták doktorrá,⁶⁵ 1899-től a kassai jogakadémia rendkívüli, 1901-től rendes tanára. 1906-tól a kolozsvári egyetem rendkívüli, 1909-től rendes tanára.

Herczeg Béla unikum nemcsak a kolozsvári, hanem a Pesti Egyetemi Kör tisztségviselőinek sorában is. Ő ugyanis az egyetlen olyan személy, akit mindkét kör elnökéül választott. Herczeget a trianoni Magyarországon megválasztották a kunhegyesi kerület egységes párti nemzetgyűlési képviselőjévé. Életrajzában olvasható: „A kolozsvári és budapesti egyetemeken az Egyetemi Körök elnöke volt.”⁶⁶ A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör elnökeként őt és kolozsvári körri társát, a fentebb már említett – és még majd említendő – Krenner Miklóst bízták meg a Kecskeméten 1896-ban rendezett országos diákkongresszuson a megalakuló Országos Diákszövetség alapszabály-tervezetének összeállításával.⁶⁷

Még két elnök nevének említése feltétlenül szükséges. Egyikőjük az igen eredményes tudományos pályát befutó Lemhényi Hankó Vilmos, aki az 1875/76. tanévben töltötte be a Kolozsvári Egyetemi Kör elnöki tisztségét.⁶⁸ Az ő esetében is igaz a Schilling Lajos elnöki tisztségre való megválasztása

⁶² LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 82.

⁶³ Budapesti Közlöny 40 (1906) december 30.

⁶⁴ Budapesti Közlöny 44 (1910) március 6. 1.

⁶⁵ Kolozsvár 10 (1896) december 26. 1.; ÁMÁN 2021. 98–103.

⁶⁶ LENGYEL–VIDOR 1922. 86.

⁶⁷ Budapest Hírlap 17 (1897) február 14. 7.

⁶⁸ Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 3 (1876) 9.

kapcsán már említett kiválasztási elv. Hankó Vilmost is a több körű vezető tisztség betöltése során szerzett „helyismeret” és felkészültség tette alkalmassá az elnöki posztra. Békésy Károlyhoz és Schilling Lajoshoz hasonlóan ő is a kör alapítóinak sorába tartozott. Már 1874-ben, majd az 1874/75. tanévben is az MTTK hallgatóit képviselte választmányi tagként az egyetemi kör vezetésében,⁶⁹ elnökként pedig ő is tagja volt a kör becsületbíróóságának.⁷⁰ Hankó 1877-ben a kolozsvári egyetemen nyert középiskolai tanári képesítést vegytanból és természettanból. Az egyetemet befejezve főreáliskolai tanár, majd igazgató lett, és bölcséleti doktori fokozatot szerzett. A tanítás mellett elsősorban ásványvízelemzéssel és a természettudományok – különösen a kémia – népszerűsítésével foglalkozott. Ez irányú munkálkodása elismeréseként a MTA 1894. május 4-én levelező tagjául választotta.

A másik körű elnök, akiről írunk kell, a már fentebb többször említett Sárkány Loránd, aki nemcsak országos, de nemzetközi ismertségű diákvezér is volt. Az 1900. április 29-én megnyíló debreceni országos diákkongresszuson – erről több napilap is beszámolt – a kongresszus alelnökévé választották.⁷¹ A kongresszusi küldöttek ezenfelül beválasztották a magyar felsőoktatási intézmények diákságát a párizsi nemzetközi diákkongresszuson képviselő küldöttségbe is.⁷² A debreceni diákkongresszus Sárkány és kolozsvári küldött társa, a még említendő Gergely György együttes előterjesztésére kimondta, hogy támogatja az *University Extension* magyarországi meghonosítását,⁷³ amely egy brit egyetemisták által szervezett népművelő mozgalom vagy röviden szabadegyetem volt. Céljaul azt tűzte ki, hogy azok számára – munkásság, parasztság – tegye lehetővé egyetemi szintű ismeretek megszerzését, akiknek nem volt alkalmuk felsőfokú tanulmányokat végezni. A párizsi nemzetközi diákkongresszus résztvevőjeként Sárkány Loránd pedig azzal vonta magára a sajtó figyelmét, hogy más magyar küldöttekkel egyetemben tevékeny részese volt a magyar és a román diákok közötti heves harcnak. Az összecsapásra az adott okot, hogy a magyarországi román nemzetiségű hallgatók saját kongresszusi alelnököt szerettek volna választani, amit a jelen lévő magyar egyetemi küldöttek – köztük Sárkány is – elleneztek.⁷⁴

⁶⁹ Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 1 (1874). 10., 2 (1875) 11.

⁷⁰ Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 3 (1876) 9.

⁷¹ Budapesti Napló 5 (1900) április 29. 4.

⁷² Magyarország 7 (1900) május 3. 10.

⁷³ Pest Hírlap 22 (1900) május 3. 12.

⁷⁴ Pesti Hírlap 22 (1900) augusztus 11. 9.; Budapesti Hírlap 20 (1900) augusztus 11. 5.

Az Apáthy István professzor ösztönzésére és támogatásával, a kolozsvári egyetemisták tevékeny részvételével létrejövő, Sorompó nevű hazai iparvédő mozgalomról, illetve szervezetről alább fogunk írni. Ennek a mozgalomnak volt az egyik előfutára Sárkány Loránd. Bizonyítja ezt, hogy nevét ott találjuk az 1900-ban – a Sorompó Iparvédő Liga megalapítása előtt hét esztendővel – létrejött Erdélyi Iparpártoló Bizottság tisztviselői karának tagjai közt. Ő volt a bizottság egyik jegyzője.⁷⁵

A Kolozsvári Tudományegyetemi Körnek egy olyan elnöke is volt, akire nem tudományos vagy közéleti téren szerzett érdemei irányították rá a sajtó figyelmét. Az *Est* fővárosi napilap egyik 1914. áprilisi számában *Köröznek egy volt ifjúsági vezért* címen jelent meg egy rövid hír.⁷⁶ A tudósításból kiderül, hogy a körözött egykori ifjúsági vezér Ujváry János, a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör volt elnöke. Az is megtudható a cikkből, hogy Ujváry nemzetközi szélhámos, aki „üzelmével több berlint kerek százezer koronáig megkárosított”. Ujváry János évekig volt a kolozsvári egyetem hallgatója – írja a lap. Az újságíró jellemrajza szerint Ujváry „eszes, szellemes és szónoki képességekkel bíró fiatalember volt”. Mint hivatalban lévő köri elnök szavalatával járult hozzá az 1910. április 8-án a kolozsvári egyetemen gróf Széchenyi István halálának ötvenedik évfordulója tiszteletére rendezett emlékünnepségek sikeréhez. Épp ezért szomorú olvasni, ami a cikkben ezután következik: „Az egyetemi kör néhány évvel ezelőtt elnökévé választotta a vagyontalan fiút, aki reprezentálni kezdett, adósságokba verte magát s szorultabb helyzetében a pénztárt is megdézsmálta.”

A kör dicsőbb emlékü tisztségviselői nemcsak az elnökök közt találhatók, hanem az alacsonyabb posztokon is. A teljesség igénye nélkül most csak olyan köri tisztségviselők nevét említjük meg, akik pályafutásuk csúcán bekerültek az MTA tagjainak sorába.

Nagynyújtódi Jancsó neves pedagógus, publicista. Az állami és egyházi iskolahálózaton kívüli szabadoktatás népszerűsítője és megszervezője. A tisztelt és becsült kisebbségpolitikai és nemzetiségtörténeti szakíró 1916-ban választotta levelező tagjául a tudós társaság. Jancsó az 1874-es alapításkor a kör aljegyzői tisztét töltötte be,⁷⁷ az 1875/76. tanévben pedig a kör működésének rendjéért felelős egyik gazdasági tisztviselő ellenőr vagy – ahogy ezt a tisztséget még a Körben nevezték – gazda volt.⁷⁸

Búzaházi Jánosi Béla esztéta, tudománytörténész előbb levelező (1902), majd rendes tagja (1915) lett a MTA-nak. Jánosit, aki az egyetem és

⁷⁵ Magyar Ipar 25 (1900) január 28. 100.

⁷⁶ Az Est 5 (1914) április 19. 4.

⁷⁷ Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 1 (1874) 10.

⁷⁸ Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 3 (1876) 9.

magyar esztétika történetének kiváló kutatója volt, az 1877/78. tanévben a kör aljegyzőjének és becsületbírósi tagjának is megválasztották.⁷⁹

Vályi Gyula szintén professzora lett egykori alma materének. Az 1875/76. tanévben töltötte be a kör főjegyzői tisztségét.⁸⁰

A kör tekintélyét, egyetemi „beágyazottságát” jelképezi a kör tiszteletbeli tagjai közé választott egyetemi tanárok névsora. Ezek a következők: Apáthy István, Fabinyi Rudolf, illyefalvi Lőte József és Richter Aladár.

A budapesti egyetem orvosprofesszora, Bókay Árpád pedig egy másik kolozsvári egyetemi diákegyesületnek, a Gyógyszerészettanhallgatók Segély- és Önképző Egyletének volt tiszteleti tagja.⁸¹

Végezetül felsoroljuk azon kolozsvári professzoroknak a nevét, akik nyilvános felolvasó üléseket rendeztek, és ezek bevételét a kör javára ajánlották fel. A fentnevezett két diákvezető a következő egyetemi tanárokat említi: Abt Antal, Brassai Sámuel, Felischer Antal, Groisz Gusztáv, Haller Károly, Imre Sándor, Martin Lajos, Szamosi János, Szász Béla és Török Aurél.⁸² Mivel az adatközlés záró éve az 1900-as esztendő volt, további kutatásokat követően ez a lista bizonyosan bővíthető.

3. *Kolozsvári Tudományegyetemi Kör kiadványai*

A kör saját kiadványai (újságok, könyv, évkönyvek, kis- és aprónyomtatványok) egyrészt kitűzött céljainak – az önművelésnek és az érdekképviselésnek – hatékony eszközét jelentették. Másrészt a kör és a többi kolozsvári egyetemi diákegylet, azaz a segélyegyletek, mint (felsőoktatási) társadalmi egyesületek jogszerű működéséhez a felettes szervektől (egyetemi tanács, belügyminisztérium) megkívánt dokumentumok – a Tudományegyetemi Kör és a segélyegyletek alapszabályai, valamint az ügyrendek – kiadói is voltak.

⁷⁹ Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 5–6 (1880) 12.

⁸⁰ Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 3 (1876) 9.

⁸¹ Almanach Bp. 1900. 24.

⁸² A névsort lásd: LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 81.

3.1. A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör aprónyomatványai

A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör egy alapszabályát⁸³ és egy ügyrendjét (hivatalos neve szerint: „A kolozsvári Tudomány-Egyetemi Kör ügyrendtartása”) ismerjük. Ezt az alapszabályt 1875-ben nyomtatták ki, tehát ez a szervezet első alapszabálya.⁸⁴ A hivatkozott ügyiratból kiderül, hogy az alapszabályt a kör 1874. november 31-én hagyta jóvá, az egyetemi tanács pedig 1875. január 31-én erősítette meg. A kör ügyrendtartásának nyomtatásban történt kiadásának kelte: 1905. Ezeknél a jogi jellegű kiadványoknál sokkalta mélyebb ismeretek nyerhetők a kör működéséről a kolozsvári tudományegyetem saját kiadású könyv- és sajtótermékeiből, kis- és aprónyomatványaiból.

Ilyen volt például a kolozsvári ifjúság meghívója az általa 1905. március 26-án tartandó Kossuth-ünnepélyre.⁸⁵ A rendezvény apropóját „a magyar diákság Kossuth-serlegének Kolozsvárra hozatala” szolgáltatta. A meghívó a kolozsvári egyetemi diákegyesületek kapcsolatrendszerének is forrásértékű dokumentuma. A „hazafias ünnep” fővédnöki tisztét Kossuth Lajos idősebbik fia, az országosan ismert politikus, Kossuth Ferenc vállalta. A védnökök között találhatóunk prominens politikusokat (gróf Apponyi Albert, báró Bánffy Dezső, gróf Batthyány Tivadar, Darányi Ignác, Hock János, Justh Gyula, Thaly Kálmán, Wlassics Gyula stb.), egyházi vezetőt (Ferenc József unitárius püspök), valamint Szvacšina Gézát, Kolozsvár akkori polgármesterét. Több kolozsvári egyetemi tanár (Apáthy István, Haller Károly, Kiss Mór, Pisztóry Mór) neve szintén ott olvasható a védnökök között. Az akkori társadalmi élet olyan kiválóságai is elfogadták a Kolozsvári Tudományegyetemi Körnek a Kossuth-ünnep védnökségére szóló felkérését, mint Rákosi Jenő és Szemere Miklós. Hock János beszédet is mondott az ünnepi alkalmon. Hock évekkel később a kör egy másik megemlékezésének – amit az aradi vértanúk kivégzésének 40. évfordulója tiszteletére, 1909. október 6-án rendeztek – is szónoka lett. Ünnepi beszédét közölte az akkori kolozsvári egyetemi diáklap is.⁸⁶

A másik dokumentum is egy megívó, mégpedig a gróf Széchenyi István halálának ötvenedik évfordulója tiszteletére rendezett emlékünnepe.⁸⁷ Az 1910. április 8-án tartott megemlékezést nem az egyetemi kör, hanem a kolozsvári egyetem rendezte. A kör azonban – ez a meghívóban közölt

⁸³ *A kolozsvári tud.-egyetemi kör alapszabályai.* Kolozsvár, 1875.

⁸⁴ RNLKML 3145. fond 356-1874/5. E. T. sz.

⁸⁵ OSZK Kézirattár Knycs. 1738.

⁸⁶ *Ünnepi Beszéd.* Az „Egyetemi Kör” október 6-i ünnepélyén tartotta Hock János országgyűlési képviselő. Egyetem 1 (1909) október 9. 1–5.

⁸⁷ OSZK Kézirattár Knycs. 1489.

programból kiderül – egy másik diákegyesülettel, az Egyetemi Énekkarral közösen tevékeny részese volt az eseménynek. Az Egyetemi Énekkar adta elő a minden hasonló emlékünnepen is felhangzó két „kötelező nemzeti zeneművet”, a Himnuszt, illetve a Szózatot. A kör akkor hivatalban lévő elnöke, a már korábban említett Ujváry János orvostanhallgató pedig Arany János *Széchenyi emlékezete* című költeményét szavalta el.

3.2. *A kolozsvári egyetemi diáklapok*

A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör szellemi kisugárzását a legnyilvánvalóbban az általa kiadott sajtótermékek (egyetemi diáklapok) és könyvek jelképezik. Működése során összesen öt diáklapnak – Kolozsvári Egyetemi Lapok, Az Egyetem, Egyetem, Új Egyetem, Egyetemi Gyorsíró – volt a kiadója. Közülük az első négy önképző jellegű (szépirodalmi, tudományos tárgyú írásokat publikáló és közéleti eseményekre reflektáló), illetve az egyetemi (kolozsvári és országos) diákélet és a kör aktuális híreit közlő diáklap volt. Emellett fórumot biztosított a diákérdekek védelmének. Míg az ötödik, mint a Kolozsvári Egyetemi Gyorsírókörnek a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör által anyagilag támogatott „közlönye”, szakmai diákújságnak számított. „Az ifjúsági önképző tevékenységnek az egyesületeken kívül második faktora az ifjúsági sajtó” – írja a többször idézett kézikönyvében Ludwig Dezső és Szemenyei Kornél.⁸⁸

3.3. *A Kolozsvári Egyetemi Lapok*

Gaal György írja a diákélet és a szépirodalom kölcsönhatásáról: „Az írói utánpótlás nevelésében jelentős szerepet játszanak a nagy múltú felekezeti tanintézetek, valamint az 1872-ben megnyíló tudományegyetem. A legmaradandóbb élményt a diákélet nyújtja az elkövetkező évtizedekben.”⁸⁹ Véleményem szerint a diákélet – mint irodalmi élményforrás – mellett az írói utánpótlás nevelésében az ifjúsági sajtótermékeknek, mint a szépírói és szakírói szárnypróbálgatások színtereinek ugyanilyen kulcsfontosságú szerepe van. Feltehetően ezek az elgondolások vezethették a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör vezetőit, amikor saját kiadású egyetemi lapot indítottak Kolozsvári Egyetemi Lapok címen.⁹⁰ A kör nemcsak kiadója volt a

⁸⁸ LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 48.

⁸⁹ GAAL 2001. 254.

⁹⁰ A Kolozsvári Egyetemi Lapok Viczián János diák sajtóadattára nyomán összeállított főbb sajtóbibliográfiai adatait lásd a könyvfejezethez csatolt függelék 2. számú mellékletében. Közli: VICZIÁN 1978. 24–25.

diáklapnak: az orgánium szerkesztő és cikkíró stábjá is a kör tagjai – nemegyszer, amint ezt látni fogjuk, a kör vezető tisztségviselők – közül került ki.

65. kép A Kolozsvári Egyetemi Lapok első számának címlapja

Ludwig Dezső és Szemenyei Kornél említett munkájában az alábbi mondatot olvashatjuk a kolozsvári egyetemi újságról: „Az 1897. év októberében alapítja meg a kör a Kolozsvári Egyetemi Lapokat, melynek létrehozásában kiváló érdeme van Bodor Antalnak,⁹¹ a lap első szerkesztőjének.”⁹² Bodor nemcsak az alapítást követő két esztendőben állt a lap

⁹¹ Bodor Antal, lécfalvi (Kolozsvár, 1878. január 8. – Budapest, 1955. január 3.) gazdasági szakíró. A kolozsvári egyetemen jogi doktorátust szerzett. 1927-ben a műegyetemen községfejlesztés tárgykörből magántanári képesítést nyert. A magyar falukutatás egyik úttörője volt, szakirodalmi munkássága is elsősorban a falu életére vonatkozik.

⁹² Kolozsvári Egyetemi Lapok 1 (1897) október 2. 1., valamint LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 83. Bodor Antal négy időpontban (1897. októberben; 1898. január 1. – 1898. március 1. között; 1899. június 1-jén, valamint 1901. október 20. – 1902. június 10. között) is viselte a lapszerkesztői tisztelet. VICZIÁN 1978. 24.

élén, hanem már mint a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör elnöke is szerkesztette⁹³ a diákperiodikát. Említést érdemel, hogy a pályáján bankszakemberként induló Bodor Antal harcos résztvevője volt az 1900-as évek elején az Erdélyben a nemzetiségi (román, szász) pénzügyintézetek létesítésének szükségességéről zajló vitáknak.⁹⁴ Bodor a magyar gazdasági szupremácia védelmezőjeként fellépve ellenezte a román és szász bankok létrehozásának ötletét.⁹⁵

A Kolozsvári Egyetemi Lapok élén Bodor Antalt megelőzően és őt követően is több olyan (fő)szerkesztő, felelős szerkesztő vagy társzerkesztő állt, akik egyetemi tanulmányaik befejeztét követően jelentékeny közéleti pályát futottak be. Munkásságuk sokoldalú és többnyire értéktelmentő tevékenységük révén része a magyarság (művelődés)történeti múltjának. Nem egy közülük később országosan ismertté lett. Ez utóbbiak közül talán a legismertebb két olyan személy, akik egyébként egymástól világnézetileg a legtávolabb álltak: a magyar reformátusság nagyja, Ravasz László,⁹⁶ és a hazai szociáldemokrácia egyik vezető egyénisége, Kunfi Zsigmond.⁹⁷ Világlátásuk eltérő volta mellett is közös bennük, hogy szerteágazó politikai, publicisztikai, társadalomtudományi tevékenységet fejtettek ki. Ezek mellett mindketten a maguk területén – Ravasz a református egyházban, illetve a Horthy-korszakban, Kunfi pedig 1918-1919-ben Magyarország politikai életében – irányító szerepet játszottak. Ravasz László 1902. november 15. és 1903. január 15. közt, míg Kunfi Zsigmond 1898. október 15-től 1899. január 18-ig állt felelős szerkesztőként a lap élén. Szerepet vállalt Kunfi a kolozsvári egyetemisták – mai szóhasználattal élve – vidékfejlesztő, népnevelő munkásságában is. Erről tudósít a Budapesti Hírlap egy 1899. májusi cikkében. *A kolozsvári egyetemi hallgatók előadása* címet viselő híradás a kolozsvári egyetemisták tordaszentlászlói népszerű és ingyenes előadásairól tájékoztat.⁹⁸ A névtelen cikkíró szerint

⁹³ A Viczián János bibliográfiájában közöltek szerint 1901. október 20. – 1902. június 10. között. Egy rövid ideig (1901. október 20. – november 24.) nem egyedül, hanem Antalffy Endrével közösen szerkesztette a Kolozsvári Egyetemi Lapokat. VICZIÁN 1978. 24.

⁹⁴ EGRY 2006. 4–34.

⁹⁵ Bodor felfogásáról lásd: EGRY 2006. 8–9.

⁹⁶ Ravasz László (Bánffyhunяд, 1882. szeptember 29. – Leányfalu, 1975. augusztus 6.) dunamelléki református püspök. Kolozsvárt a teológiára iratkozott be, és az egyetemi előadásokat is látogatta. Még teológus korában szerkesztette a Kolozsvári Egyetemi Lapokat.

⁹⁷ Kunfi Zsigmond (Nagykanizsa, 1879. április 28. – Bécs, 1929. november 18.) politikus, miniszter, publicista, tanár. Kolozsvárott szerzett bölcsészdoktori diplomát. A Károlyi-kormány munkaügyi és népjóléti (1918–1919), majd a Berinkey-kormány közoktatásügyi minisztere (1919. január 18. – 1919. március 20.). A Tanácsköztársaság idején közoktatásügyi népbiztos és a párt vezetőségének tagja.

⁹⁸ Budapesti Hírlap 19 (1899) május 24. 7.

az ismeretterjesztő előadásokat „az állami iskola udvarán több száz főnyi hallgatóság előtt” tartották meg a diákok, közöttük a már fentebb említett Bodor Antal is. A hallgatóság érdeklődését az előadók nevében Kunfi Zsigmond köszönte meg.

Ravasz László 1902. november 15. – 1903. január 15. között volt a Kolozsvári Egyetemi Lapok ideiglenes társszerkesztője. E megbízatását megelőzően – 1902. március 16. – június 10. között – főmunkatársként már csatlakozott a Kolozsvári Egyetemi Lapok újságíróinak csapatához. Lapvezetői tisztétől megválva – 1903. február 1. – 1903. június 15. közt – a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör hivatalos lapjának belső munkatársa maradt.⁹⁹ Ravasz László egyetemista újságírói ténykedését több, a Kolozsvári Egyetemi Lapokban megjelent cikkét is idézve taglalja Hatos Pál.¹⁰⁰ Ravasz visszaemlékezéseiben önálló fejezetben örökítette meg nemcsak a kolozsvári tudományegyetemmel, hanem a Kolozsvári Egyetemi Lapokkal, illetve a Kolozsvári Tudományegyetemi Körrel kapcsolatos emlékeit is.¹⁰¹ Memoárjának ezek a – kolozsvári univerzitás diákéletének és diákegysületi mozgalmainak történéseire vonatkozó – leírásai az *Emlékezéseimet* egyetem-történeti alapforrássá teszik.

A jelentékeny életművet magáénak tudható egykori Kolozsvári Egyetemi Lapok „lapvezérei” közé tartozott a kolozsvári egyetemi diáklap első főszerkesztője, Ditrói Nándor.¹⁰² Ő 1898. március 15-től 1898 júniusáig állt az újság élén.¹⁰³ Édesapja, a drámai színész, színészpedagógus és színigazgató, Ditrói Mór a magyar színháztörténet korszakos jelentőségű figurája.¹⁰⁴ Ditrói Nándor is gyakran szerepelt versmondóként, és tevékeny részese volt a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör életének. Szavaltatai révén – ezt több hírlapi tudósítás is alátámasztja – az országos diákéletben is közismert lett.

A Pesti Hírlap 1895. október 7-i száma az előző nap Kolozsváron tartott, október 6-i megemlékezésekről közöl sürgönyben kapott tudósítást.

⁹⁹ VICZIÁN 1978. 25.

¹⁰⁰ HATOS 2012. 205–225.

¹⁰¹ RAVASZ 1992. 62–70.

¹⁰² Lapidárnyító elődje, Bodor Antal – mint az Viczián János kutatómunkájának eredményére támaszkodva megállapítható – szerkesztője volt a Kolozsvári Egyetemi Lapoknak.

¹⁰³ VICZIÁN 1978. 24.

¹⁰⁴ Ditrói (Himmelstein) Mór (Kolozsvár, 1851. október 5. – Budapest, 1945. február 16.) drámai színész, színigazgató. Pályáját vidéki színházaknál kezdte. 1887-ben a kolozsvári Nemzeti Színház igazgatója lett. Különösen a magyar drámát és a klasszikusokat népszerűsítette, nagy jelentőségű magyar drámatörténeti ciklust és Shakespeare-ciklust rendezett. 1895-ben külföldi tanulmányúton járt. 1896-ban ő lett a Vígszínház első igazgatója. 1902-től az Országos Színészegyesület elnöke, 1903-tól a színészképző iskola vezetője. Több színdarabot fordított.

Ebben olvasható, hogy az egyetemi ifjúság emlékünnepélyének egyik szavalója Ditrói Nándor volt.¹⁰⁵ A Budapesti Hírlap három esztendővel későbbi, 1898. március 13-i száma *A szabadság napja* című cikkben ad hírt a közelgő 1848. március 15. ötvenéves jubileumának ünneplésére való készülődésről és a következő napon a székesfővárosban megnyíló országos diákkongresszusról. A kongresszus ünnepélyes megnyitásának része lesz – írja a lap – a Nemzeti Múzeum előtti megemlékezés, amelyen „az ifjúság nevében (...) Ditrói Nándor (Kolozsvár) a *Talpra magyart szavalja*”.¹⁰⁶ Két nappal későbbi számában ugyanez az újság ír arról, hogy Ditrói Nándort az országos diákkongresszus társelnökévé választották.¹⁰⁷

A fentiekre tekintettel leszögezhetjük, hogy az országban másodikként alakult tudományegyetem épp negyedszázados múltra visszatekintő diákgyesülete olyan súlyú diákszervezetté vált, hogy az országos felsőoktatási diákéletben is meghatározó tényező lett. Az is megállapítható, hogy a Kolozsvári Egyetemi Lapok irányítói, illetve újságírói közül nem Ditrói volt az egyedüli, akit a kör valamelyik vezető tisztségére megválasztottak tagtársai. Bodor Antal például a kör elnöke lett. Ditrói Nándor nemcsak mondani szerette a verseket, de a versírás terén is kipróbálta magát. *Elementek* című poémája elégikus hangvétellű gondolatsor az egykori és mai Kolozsvár „ikonikus” épületéről, a Farkas utcai templomról, az utca történeti levegőt árasztó házsoráról és elhunyt szeretteinkről. A vers után költője a következőket jegyezte fel a kéziratra: „A múltak szép emlékét őrzi a lelkünk temploma. Áldott legyen, ezerszer áldott. S hozzon vissza sok letűnt álmot, a kolozsvári Farkas utca felejthetetlen ház sora.”

Ditrói Nándor egyetem utáni éveiről csak két apró, mégis fontos adatra sikerült rábukkanom egy Szeged színháztörténetéről írott könyvben. Egy jótékony célú színlelőadásról írtak közt található ez a mondat: „A karszemélyzet javára előadják a *Viola* című népszínművet, a címszerepben az ipariskola igazgatója, dr. Ditrói Nándor, a Színészgyesület elnökének, Ditrói Mórnak fia.”¹⁰⁸ Ugyanebben a műben olvasható, hogy az amatőr színpadi előadások szervezését is felvállaló cserkészcsapat választmányába bekerült „dr. Ditrói Nándor, az ipariskola igazgatója is”.¹⁰⁹ Az idézetekből látható, hogy Ditrói a szavalás, a színészet és a színház egyetemistaként is ápolta apai örökségét idősebb korában sem felejtette el.

¹⁰⁵ Pesti Hírlap 17 (1895) október 7. 5.

¹⁰⁶ Budapesti Hírlap 10 (1898) március 13. 10.

¹⁰⁷ Budapesti Hírlap 10 (1898) március 15. 6.

¹⁰⁸ SÁNDOR 2003. 245.

¹⁰⁹ SÁNDOR 2003.263.

Egy napig – 1900. október 15-én – volt főszerkesztője a Kolozsvári Egyetemi Lapoknak Bodor Aladár.¹¹⁰ Bodor azonban nem vált meg a diákújságtól: 1900. november 1. – 1901. július 1. között szerkesztette a Kolozsvári Egyetemi Lapokat, a következő esztendő november hó 15. napjától pedig 1903. június 15-ig belső munkatársként vett részt a lap írásában.¹¹¹ Losonci főgimnáziumi tanárként meghatározó alakja volt Nógrád vármegye irodalmi életének. Igazolja ezt, hogy neve és munkásságának rövid összegzése olvasható Borovszky Samu vármegye-történeti monográfiatorozatának Nógrád vármegyeről írt kötetében.¹¹² Bodor egyike volt Ravasz László kolozsvári egyetemi (elv)barátainak. Fentebb említett visszaemlékezéseiben Ravasz László lírai szépségű és mély érzelemmel teli sorokban emlékezik barátságukra.¹¹³

Arról, hogy Bodor Aladár mennyire hatott a tudós Ravasz Lászlóra, utóbbi így tesz tanúbizonyságot az emlékezéseiben: „Mikor egy-két évtized múlva a magyar ethikai idealizmus nemzetépítő útjait kerestem: Bodor Aladár inspirációja is segített.” Minden valószínűség szerint kapcsolatuk megszakadása iránt érzett felelőssége vezette Ravaszt, hogy ifjúkori barátja haláláról írva így summázza annak életútját: „E szürke szemfedő alatt álmodik nemzedékének egyik legkülönb magyarja. Senki sem tudta, hogy az, maga legkevésbé.”¹¹⁴ Bodor Aladár – nem egyedülként a Kolozsvári Egyetemi Lapok újságírói közül – nemcsak hírlapírással, de szépírással, ezen belül költészettel is foglalkozott. A Kolozsvári Egyetemi Kör fentebb említett, 1903/04. tanévi évkönyvében ő is közzétette – *Verseke* cím alatt – néhány költeményét.¹¹⁵ Lehet, hogy nem volt „korszakos poéta”, verseire azonban a magyar költészet egyik valóban korszakos nagysága, Tóth Árpád is felfigyelt.¹¹⁶ Bodor Aladár költői munkásságának értékét méltatta még többek között Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Móra Ferenc, Radnóti Miklós;

¹¹⁰ VICZIÁN 1978. 24.

¹¹¹ VICZIÁN 1978. 24–25.

¹¹² BOROVSZKY 1911. 265.

¹¹³ RAVASZ 1992. 68–70.

¹¹⁴ RAVASZ 1992. 69.

¹¹⁵ Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 8 (1904) 121–122.

¹¹⁶ TÓTH ÁRPÁD: *Bodor Aladár: Zátonyon*. Nyugat 3 (1910) 202–203.; NAGY ZOLTÁN: *Tóth Árpád: Bírálótok és tanulmányok*. Nyugat 23 (1939) 32. évfolyam 6. szám.

Reményik Sándor társaságában pedig munkatársa volt a szegedi alapítású Széphalom Kör¹¹⁷ ugyancsak *Széphalom* című¹¹⁸ folyóiratának.¹¹⁹

Bodor mellett a Széphalom irodalmi és tudományos folyóiratban két további olyan névre bukkanhatunk, melynek viselői szintén kötődtek a kolozsvári diákélethez. Egyikük a már említett Ady Lajos. A másik Ritoók Emma,¹²⁰ aki budapesti egyetemista volta ellenére egyik szerzője a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör már hivatkozott, 1903/04. tanévi évkönyvének.¹²¹ Ritoók Emma a 20. század eleji „new age”, a társadalom teljes körű szellemi megújulását óhajtó életreform-mozgalmak széles körben ismert alakja.¹²² Alapító – és egyben egyetlen női – tagja volt a neves magyar filozófusok, Lukács György és Balázs Béla baráti köréből szerveződő, esztétikai-filozófiai problémákat megvitató és a teozófiai mozgalomhoz kötődő értelmiségi társaságnak, a Vasárnapi Körnek.

A Bodor Aladárt követő és a Kolozsvári Egyetemi Lapok egyben utolsó főszerkesztőjéről, Lám Károlyról¹²³ – jelen ismereteink szerint – egy néhány soros utalás ad némi életrajzi fogódzót. Lám Béla csendőr főhadnagyról van szó, aki a második világháború budapesti harci cselekményeiben mint csendőrszázad-parancsnok vett részt. Önéletrírásában¹²⁴ olvasható, hogy „Édesapám Dr. Lám Károly 1885-ben született Medgyesen. Mint tanfelügyelő a trianoni békéig Désen volt beosztva. Ezután állását elvesztette. Később a pénzügynél helyezkedett el, és 1945-ben halt meg, mint pénzügyi tanácsos.” Feltételezhető, hogy dr. Lám Károly azonos a diáklap-főszerkesztő Lám Károssal. A feltételezést megerősíti az *Ellenzék* című kolozsvári napilap 1906. október 2-i számának egy cikke. Ebben a Kolozsvári Egyetemi Lapok 1906-os – később még említendő – újjáalakulásáról szóló beszámolóban az olvasható, hogy: „főszerkesztő lett egyhangú fölkiáltással Lám Károly körülnök”.¹²⁵

¹¹⁷ A Széphalom Kört a szegedi egyetem tanárai a város íróival összefogva 1926-ban alapították. Működésének maradandó eredménye a Széphalom című folyóirat elindítása 1927 januárjában és a Széphalom-könyvtár című kiadványsorozat megjelentetése.

¹¹⁸ Szerkesztője mindvégig Zolnai Béla irodalomtörténész, nyelvész, egyetemi tanár, az MTA tagja (levelező: 1940, rendes: 1948-1949), az irodalomtudományok doktora (1955) volt. Megjelenés helye: 1942-ig Szeged, 1942-től Kolozsvár.

¹¹⁹ A folyóirat addigi munkatársai – közöttük Bodor Aladár – nevét felsorolja: OLÁH 1932. 1.

¹²⁰ Ritoók Emma (Nagyvárad, 1868. július 15. – Budapest, 1945. április 3.) magyar költő, író, esztéta, műfordító.

¹²¹ RITOÓK 1904. 111–120.

¹²² Ritoók és a Vasárnapi Kör kapcsolatáról: NÉMETH–EHRENHARD 2019. 56., 58.

¹²³ Lám Károly 1905. november 5. és 1907. április 17. közt volt főszerkesztő. VICZIÁN 1978. 24.

¹²⁴ Az önéletrajzot lásd: www.csendor.com/konyvtar/biografia/egyenek/Lam%20Bela%20fohadnagy.pdf (Letöltés: 2015. február 2.)

¹²⁵ *Ellenzék* 27 (1906) október 2. 5.

Az erdélyi (magyar) közélet, az erdélyi magyarság és az abban meghatározó politikai erőként jelen levő Országos Magyar Párt (OMP) vezető testületének, az Intéző Bizottságnak lett az 1920-as években tagja Gabányi Imre.¹²⁶ Egyetemista éveiben a Kolozsvári Egyetemi Lapok felelős szerkesztői tisztét viselte,¹²⁷ ugyanabban az időszakban, azaz 1898. március 15. és 1898 júniusa közt, amikor a főszerkesztői poszton Ditrói Nándor állt.¹²⁸

Diákéveiben nemcsak lapszerkesztőként vett részt az egyetemi diákéletben. Diáksporthólként is nevet szerzett magának. Kardvívóként elért sikereiről több fővárosi sport-, illetve napilap is hír adott.¹²⁹ Ditróihoz hasonlóan 1898-ban Gabányi Imre neve is ott található az EKE Egyetemi Osztályát vezető bizottság tagnévsorában.¹³⁰ Az 1897/98. tanévben a Kolozsvári Tudományegyetemi Körben aljegyzői posztot viselt.¹³¹ Ez igazolja, hogy ő is a Kolozsvári Egyetemi Lapok azon vezetői közé tartozott, akik szerteágazó diákéleti tevékenységet végeztek.

Gabányi Imrét és a már fentebb említett Kunfi Zsigmondot követően igen rövid ideig – mindössze tizenöt napig¹³² – viselte a Kolozsvári Egyetemi Lapok felelős szerkesztői posztját Gergely György, aki ebben a tanévben a kör elnöki tisztét is betöltötte. Feltehetően ez a magyarázata, hogy felelős szerkesztői működése tisztavirág-életűnek bizonyult. Ezzel a tiszttel egy időben ideiglenes társzerkesztőként is jegyezte a diáklapot.¹³³

Az utolsó olyan személy, aki a Kolozsvári Egyetemi Lapoknál felelős szerkesztői pozíciót viselt,¹³⁴ a később repatriált hazánkfiafént – ez sem példa nélküli a Kolozsvári Egyetemi Lapok újságírók táborában – Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye közéletében kitűnt Brandt Viktor volt. A vármegye

¹²⁶ Gabányi politikusi működéséről lásd: GYÖRGY 2006. 21–22., 46, 53., 70., 76–78., 82., 94., 249–250., 252., 258., 262.

¹²⁷ Gabányi töltötte be elsőként a felelős szerkesztői posztot. VICZIÁN 1978. 24.

¹²⁸ VICZIÁN 1978.24.

¹²⁹ A *Herkules* című országosan ismert, Budapesten megjelenő sportlap 15–17. évfolyamának (1898–1900) lapszámaiban összesen nyolc cikkben írtak versenyzői sikereiről. Tudósított eredményeiről egy másik, szintén fővárosi kiadású sport napilap, a *Sportvilág*. *Sportvilág* 5 (1898) június 5. 10. A kolozsvári egyetem ifjúságának atlétikai és tornaünnepségén a kardversenyt Gabányi Imre nyerte. *Pesti Napló* 49 (1898) június 1. 11. Majd díjat nyert Gabányi az 1900-ban Debrecenben tartott országos diákkongresszus alkalmából tartott diáksporthelyen is. *Pesti Hírlap* 51 (1900) április 29. 11.

¹³⁰ www.fsz.bme.hu/mtsz/mhk/csarnok/g/gabanyiim.htm (Letöltés: 2018. augusztus 1.)

¹³¹ A Debreceni Főiskolai Lapok hírovtában közli a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör 1897/98. tanévre vonatkozó tisztikara tagjainak nevét. Közöttük olvasható a jelzett tisztségében Gabányi Imre neve is. *Debreceni Főiskolai Lapok* 40 (1897) október 10. 16.

¹³² Gergely 1899. február 5. – február 20. között töltötte be a posztot. VICZIÁN 1978. 24.

¹³³ VICZIÁN 1978. 24.

¹³⁴ 1905. november 5-től 1907. április 17-ig töltötte be ezt a tiszteket. VICZIÁN 1978. 24.

adattárában neve tévesen Brondt Viktorként szerepel. Az elírást épp az teszi egyértelművé, hogy a szócikkben Brondt Viktor életútját ismertetve megemlítik, hogy a Kolozsvári Egyetemi Lapok felelős szerkesztője volt. Ugyanitt olvasható, hogy 1910-11-ben a Kolozsvári Egyetemi Kör elnöki tisztét is viselte.¹³⁵ Ő tehát Bodor Antal, Ditrói Nándor, Ady Lajos és Gergely György mellett az ötödik, aki a Kolozsvári Egyetemi Lapok irányítói közül erre a – legrangosabb – diákvezetői tisztségre diáktársai által érdemesnek találtatott.

Az immár „diplomás emberként” jelentékeny közéleti és/vagy tudományos, illetve művészeti – ezen belül is szépírói vagy költői – pályát befutó egykori Kolozsvári Egyetemi Lapok (fő)szerkesztői, felelős szerkesztői, társszerkesztői közé tartozik Bodor Antal már említett szerkesztőtársa, Antallffy Endre¹³⁶ is.

Antallffy, akinek pontos beosztása a Kolozsvári Egyetemi Lapoknál ideiglenes társszerkesztő volt,¹³⁷ a nyelvészet tudományában való elmélyedés, az irodalom történetének kutatása és a műfordítás mellett a versírással is megpróbálkozott. A Kolozsvári Egyetemi Kör még többször említendő, 1903/04. tanévi évkönyvében jelentette meg *Fősvény* címen írt költeményét.¹³⁸

A Kolozsvári Egyetemi Lapokat szerkesztőként vezetők sorában csak időrendben haladva az utolsó az ifjabbik Bartók György, Ravasz László egyetemista társa és jó barátja. Ő 1902. november 15. – 1903. január 15. között főmunkatársként dolgozott a kolozsvári egyetemi diáklapnál, majd ezt követően, 1903. február 1-től 1903. június 15-ig felelős szerkesztőként állt az orgánus élén.¹³⁹ Diákújságírói tevékenységével foglalkozik Gaal György. A fejezetben, amely a *Bartók György, a filozófus* címet kapta,¹⁴⁰ több utalás is szerepel Bartók és a Kolozsvári Egyetemi Lapok,¹⁴¹ illetve Bartók és a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör közti kapcsolatra vonatkozóan.¹⁴²

A Kolozsvári Egyetemi Lapok lapalkotói csapatának kiválasztódásához sajtótörténeti érdekességű adalék, hogy Bartók György Ravasz László barátjának, a Kolozsvári Egyetemi Lapokat szerkesztő Bodor Aladárnak volt

¹³⁵ CSATÁR–HOVHANNESIAN–OLÁH 142.

¹³⁶ Antallffy Endre (Ratosnya, 1877. február 3. – Marosvásárhely, 1958. február 6.) nyelvész, irodalomtörténész, műfordító.

¹³⁷ VICZIÁN 1978. 24. Az ugyancsak ezen a helyen olvashatók szerint Antallffy 1901. október 20. és november 24. közt volt ideiglenes társszerkesztő.

¹³⁸ Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 8 (1904) 65.

¹³⁹ VICZIÁN 1978. 24.

¹⁴⁰ GAAL 2012. 279–324.

¹⁴¹ GAAL 2012. 286–287.

¹⁴² GAAL 2012. 286–288.

iskolatársa a szászvárosi református főgimnáziumban. Tény, hogy Ravasz Lászlónak, mint a kolozsvári egyetemi diákélet meghatározó figurájának döntő szerepe volt abban, hogy Bartók csatlakozott a Kolozsvári Egyetemi Lapok szerző- és szerkesztőgárdájához. Úgy gondolom, az is nyilvánvaló, hogy ezt Ravasz és Bartók közös barátja, Bodor szerkesztő is teljes mértékben támogatta.¹⁴³

Bartók a Kolozsvári Egyetemi Lapokban való újságíróskodása mellett – Antalfy Endréhez, Bodor Aladárhoz vagy épp barátjához, Ravasz Lászlóhoz¹⁴⁴ hasonlóan – egyik szerzője volt a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör 1903/1904. tanévi évkönyvének. Ebben *Kant emlékezete* címen publikált egy filozófiatörténeti tanulmányt.¹⁴⁵

Noha szerkesztője volt a Kolozsvári Egyetemi Lapoknak, és Ravasz László emlékei szerint szívesen időzött a szerkesztőségben, mégis barátja visszaemlékezésében azt írja róla: „ő inkább a politika érdekelte, mint a kör alelnökét”.¹⁴⁶ Forrásértékű adat ez a megnyilatkozás abban a tekintetben, hogy egyértelműen jelzi, hogy a Kolozsvári Tudományegyetemi Körben – akárcsak pesti társánál – a 20. század beköszöntekor már nem a diákegyesület alapításakor célul kitűzött önművelő, önképző kör, hanem az erősen politikai felhangú érdekképviseleti szerepkör vált meghatározóvá. Ezt erősíti, hogy a kör rangban második embere tisztségére (diák)politikai funkcióként tekintett, magát pedig (diák)politikusként tartotta.

A Kolozsvári Egyetemi Lapokat 1905. november 5. – 1906. május 31. között szerkesztőbizottság irányította. Ennek tagjai közt találjuk a 20. század első fele erdélyi irodalmi életének és katolikus közéletének nemzetközileg is méltányolt személyiségét, Jánossy Bélát, vagy ahogyan másképp is írta nevét: P. Jánossy Bélát.¹⁴⁷ Több már említett, a Kolozsvári Egyetemi Lapokat igazgató diáktársához hasonlóan ő is írt az 1903/04. tanévi évkönyvbe, méghozzá nem verset vagy tanulmányt, hanem egy novellát *A boldogtalan*

¹⁴³ GAAL 2012. 286.

¹⁴⁴ Ravasz László *Vallás és művészet* címen írt tanulmányt az évkönyvbe. Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 8 (1904) 140–148.

¹⁴⁵ Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 8 (1904) 36–42.

¹⁴⁶ RAVASZ 1992. 67–68.

¹⁴⁷ P. [Pap] Jánossy Béla (Erdőszygyörgy, 1883. október 20. – Kolozsvár, 1945. április 23.) próza- és drámaíró, költő, kritikus, szerkesztő. A kolozsvári egyetemen szerzett jog- és államtudományi doktorátust (1908). 1907–1910 között az *Ellenzék* című kolozsvári napilap szerkesztőségében dolgozott, 1910-ben fogalmazó lett a kolozsvári városházán. 1918-tól az Erdélyi Római Katolikus Státus titkára. Ebben a tisztségében jelentős szerepet játszott a két világháború közötti erdélyi római katolikus közéletben. Osztályelnöke volt a Nagyváradon működő Katolikus Akadémiának, tagja a temesvári Arany János Társaságnak és a budapesti Petőfi Társaságnak. Felelős szerkesztője 1921–1944 augusztusa között a Hírnök, majd 1943–1944-ben a Magyar Nép című lapoknak.

Etuskának... cím alatt.¹⁴⁸ Ekkor is P. Jánossy Béla néven szerepel a tartalomjegyzékben.

Egyetemi tanulmányai végeztével pályafutása csúcspontján országosan ismert politikus lett a Kolozsvári Egyetemi Lapok szerkesztőbizottságának egy másik tagja, Gyulai Tibor.¹⁴⁹ Gyulait Viczián János bibliográfiájában a Kolozsvári Egyetemi Lapok szerkesztőbizottságának tagjaként,¹⁵⁰ majd néhány hónappal ezután rovatvezetőként említi az egyetemi sajtóbibliográfia.¹⁵¹

A Kolozsvári Egyetemi Lapok főmunkatársai közt is sok olyan névre bukkanhatunk, amely említésre érdemes. Tisztségviselésük időrendjében haladva az első közülük Pap Domokos vagy – ahogy később Erdély-szerte és országosan is ismert és elismert szépíróvá vált – Gyallay Pap Domokos. Ő 1901. október 20-tól 1902. január 19-ig mint főmunkatárs vett részt a „lapcsinálásban”.¹⁵²

A kolozsvári egyetemi diákmozgalomban való tevékeny részvételt (Gyallay) Pap Domokos hasonnevű fiára is átörökítette. A már említett *Erdély magyar egyeteme* című könyvben olvashatjuk, hogy a Kolozsvárra visszatért Ferenc József Tudományegyetem első – 1940/41. tanévi – tanévnyitó ünnepségén az egyetemi ifjúság képviselőjeként „ifj. Gyallay-Pap Domokos (...) szólt”.¹⁵³ Beszédének szövegét is közlik a kötet szerkesztői.¹⁵⁴

Szintén ezen a hivatkozott lapon található híradás Horthy Miklós kormányzó kolozsvári látogatásának eseményeiről. Ezek egyikére – a visszatért tudományegyetem megnyitásának napján – 1940. október 24-én délelőtt került sor. Horthy stílusosan az egyik egyetemi diákjóléti intézmény, a „Mátyás király Diákház” Corvin termében adta át az erdélyi tudományos és művészeti élet kiválóságainak a két világháború közti Magyarország

¹⁴⁸ Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 8 (1904) 186–194.

¹⁴⁹ Gyulai Tibor (Kolozsvár, 1887. április 12. – Békéscsaba, 1960. december 25.) jogász, politikus. A kolozsvári egyetemen tanult. 1909-ben avatták jogi doktorrá. 1911-től a Földművelésügyi Minisztériumban titkári állást töltött be, majd a Külügyminisztériumban dolgozott. Mint gazdasági szakértő tagja volt a béketárgyalásokon részt vett delegációnak. A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara ügyvezető titkára, majd főtitkára volt. Tagja volt a felsőháznak. 1914-ben a Lakatos-kormány iparügyi minisztereként tevékenykedett. A II. világháború után bíróság elé állították, de fölmentették. Békéscsabára költöztették.

¹⁵⁰ Viczián kutatási eredménye szerint Gyulai Tibor csupán egyetlen napig (1906. január 18.) volt tagja a szerkesztőbizottságnak. VICZIÁN 1978. 24.

¹⁵¹ VICZIÁN 1978. 25. Ezt a tisztséget 1906. november 4. – 1907. március 30. között töltötte be a diákújságnál.

¹⁵² VICZIÁN 1978. 25. Gyallay Pap Domokos élete során mind az erdélyi (kolozsvári), mind a magyarországi unitárius egyházban több magas világi tisztséget is viselt. GAAL 1988. 12.

¹⁵³ EME 1941. 390.

¹⁵⁴ EME 1941. 22.

legrangosabb tudósok, művészek elismerésére szolgáló kitüntetését, a Corvin-láncot, illetve a Corvin-koszorút. Ez utóbbi adományozásával tizennyolc erdélyi író, tudós, művész kiváló érdemeit ismerte el az államfő. A kitüntetettek impozáns listáján ott szerepelt az egykori diákújságíró édes-apa, id. (Gyallay) Pap Domokos neve is.¹⁵⁵

Időrendben (Gyallay) Pap Domokost követi a Kolozsvári Egyetemi Lapok főmunkatársainak sorában Péterfi Tibor,¹⁵⁶ aki nemcsak a Kolozsvári Egyetemi Lapok, de az egyetemi diákmozgalom egyik kulcsfigurája is volt. Az orvostanhallgató Péterfi főmunkatársként 1902. november 15. – 1903. február 1. közt,¹⁵⁷ ezt megelőzően, 1901. október 20-tól 1902. március 30-ig pedig mint belső munkatárs¹⁵⁸ állt a Kolozsvári Egyetemi Lapok szolgálatában, a kolozsvári egyetemi diákújságírás egyik meghatározó szereplője volt. A szerkesztőgárdából való távozását követően az alapítási idejét tekintve második Kolozsvárott kiadott egyetemi diáklap, Az Egyetem főszerkesztője, majd szerkesztője lett.¹⁵⁹

A kolozsvári egyetemi diákélet kimagasló egyénisége, egyik vezéralakja volt ifj. Bartók György, Bodor Aladár, (Gyallay) Pap Domokos és Péterfi Tibor mellett Ravasz László testi-lelki barátja, harcostársa, a már többször is említett Ady Lajos. Őt nem mint egykori egyetemi diákvezért, hanem Ady Endre testvéröccseként tartja számon a közlemlekezet. Egyetemi éveiben azonban nemcsak Kolozsvárott, de országosan is nagyon ismert diákvezetőnek számított. „Egy szobában laktam Ady Lajossal, az Ady Endre testvéröccsével. Ady Lajos már akkor egészen Ady Endrében élt, hogy úgy mondjam vidéki fiókja volt. Mivel nagyon belső kapcsolat létesült Ady Lajos és közöttem, egyszer csak azt vettem észre, hogy én is Ady Endrében élek.” – vall az Ady testvérekhez fűződő bensőséges kapcsolatáról a későbbi református püspök. Ravasz László diákújságíróvá, diáklapvezetővé is szobatarása

¹⁵⁵ EME 1941. 390.

¹⁵⁶ Péterfi Tibor (Dés, 1883. június 22. – Budapest, 1953. január 13.) orvos, szövettani kutató egyetemi tanár. 1905-ben szerzett orvosdoktori oklevelet a kolozsvári egyetemen. Ezután a zoológiai intézetben működött Apáthy István mellett. 1908 és 1914 között tanársegéd a budapesti egyetemen. Ott szerzett 1916-ban magántanári képesítést. 1918-ban az anatómia nyilvános rendes tanára a pozsonyi egyetemen. 1919-ben a Közoktatási Népbiztosságon működött. A Tanácsköztársaság bukása után emigrált. Prágában, Jénában, Berlinben, majd Konstantinápolyban élt. Az utóbbi helyen egyetemi tanár. 1946-ban, miután visszatért Magyarországra, a budapesti egyetem tanárává nevezték ki.

¹⁵⁷ VICZIÁN 1978. 25.

¹⁵⁸ VICZIÁN 1978. 25.

¹⁵⁹ VICZIÁN 1978. 9.

miatt vált, ahogy írja: „Mindenáron újságot akartam írni én is, mint Ady Lajos.”¹⁶⁰

Ady Lajos 1902. február 1-jén főmunkatársként kapcsolódott be a Kolozsvári Egyetemi Lapok szerkesztésébe. Ezt a posztját 1902. június 10-ig töltötte be, 1902. november 15 – 1903. június 15. között pedig belső munkatársa a diákperiodikának.¹⁶¹ Ez a rokonság, a szeretetteljes testvéri kötelék vezérelhette Ady Endrét, hogy újságíróként, amint még lentebb kitérünk rá, több publicisztikájában is foglalkozzon a kolozsvári egyetemi diákélet egy-két történéssel, sőt írásait is közöltesse a Kolozsvári Egyetemi Lapokban. Ady Lajosnak a Kolozsvári Egyetemi Lapok szerkesztésében betöltött szerepét így summázza sokat idézett önéletrajzában Ravasz László: „Az Egyetemi Lapok névleges szerkesztője Bodor Antal volt, tényleges szerkesztője Ady Lajos.”¹⁶² Ady Lajos zsnalasztai rátermettségéről ezt a rövid kijelentést olvashatjuk Ravasz László memoárjában: „határozott újságíró-tehetség volt”, akitől Ravasz és diákújságíró társai „a lapszerkesztés és újságírás technikáját” tanulták.¹⁶³

Ady Lajos elnöke volt a Kolozsvári Tudományegyetemi Körnek. Ebben a pozíciójában országos ismertségre tett szert egy a magyar kereskedelmi célú tengerhajózás fejlesztésének fontosságát népszerűsíteni igyekvő és a kolozsvári ifjúsági kezdeményezésként indult magyar iskolahajó egyesület lelkes propagálójaként. A vezető fővárosi napilapok egyike, a Budapesti Hírlap így számol be Ady Lajosnak az ügyben játszott szerepéről: „*Megemlékezünk már a kolozsvári egyetemi ifjúságnak a magyar iskolahajó dolgában indított hazafias mozgalomáról. Most részletesebb tudósítást kaptunk erről a mindenképpen dicséretes akcióról. Az ifjúság a Központi Egyetem egyik. nagyteremben tartott gyűlésen közel nyolcszáz főnyi tömegben jelent meg. A gyűlést lelkes szavakkal Ady Lajos, a kolozsvári Egyetemi Kör elnöke nyitotta meg.*”¹⁶⁴

Ez a lap már egy néhány nappal korábbi számában is hírt adott a szervezetről,¹⁶⁵ de ezeken kívül is többször közölt cikket a mozgalomról. A hirdásból megtudható, hogy az iskolahajó mozgalmat szervező – a Kolozsvári Tudományegyetemi Körön belül felálló –, öt tagból álló bizottságba három olyan személyt (a már említett ifj. Bartók Györgyöt, Ravasz Lászlót és a később említendő Téglás Gézát) is beválasztottak, akik újságíróként a

¹⁶⁰ RAVASZ 1992. 67.

¹⁶¹ VICZIÁN 1978. 25.

¹⁶² RAVASZ 1992. 67.

¹⁶³ RAVASZ 1992. 68.

¹⁶⁴ Budapesti Hírlap 22 (1902) december 2. 5.

¹⁶⁵ Budapesti Hírlap 22 (1902) november 30. 7.

Kolozsvári Egyetemi Lapok szerkesztői stábját erősítették. Közülük ketőre, Bartókra és Ravaszra Ady Lajos legközelebbi barátaiként tekintettek.

Ady Lajos diákpolitikusi ténykedéséről részletesen ír a barát, harcostárs és szövetséges Ravasz László is. Ravasz önéletrajzi emlékezéseinek ezt a részét azért szeretnénk hosszabban idézni, mert jelen ismereteink szerint ez az egyetlen olyan memoár jellegű forrás, ami bepillantást enged a kolozsvári egyetemi diákpolitizálás napi történéseibe. „Az egyetemi ifjúságban két párt alakult ki: a jobboldali nacionalista-keresztény és a baloldali, humanista-liberális. Mi Ady Lajossal, szívvel-lélekkel az utóbbihoz tartoztunk, azt hiszem Ady Endre észre sem vett magnetizmusának hatása alatt.”¹⁶⁶ Figyelmet érdemlő adat, hogy a két világháború közti nacionalista-keresztény politikai eszmerendszer egyik sarokbástyájának tekintett – és konzervatív, jobboldali politikai beállítottságát nyíltan megvalló – püspök diákkorában szívvel-lélekkel volt baloldali és liberális. Az is figyelemre méltó tény, és erre már az előbb idézett Pesti Hírlap-cikk is rámutat, hogy a kolozsvári egyetemi ifjúság pártosodása milyen nagy hasonlóságot mutat a pesti tudományegyetemi hallgatóság pártalakulataival.

A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör 1901/1902. tanévi tisztségviselő-választásakor a lelkesedéstől túlfűtött Ravaszt idézve: a „mi listánk győzött, mi lettünk a gazdák az Egyetemi Kör helyiségeiben, és a mi kezünkbe került az ifjúság orgánuma a Kolozsvári Egyetemi Lapok. Klubélet és lapszerkesztés! Minden vágyunk teljesült.” A balliberális egyetemi párt győzelmének kovácsa – Ravasz László szavaival – „az új helyzetnek szerzője dr. Bodor Antal köri elnök volt.” Akit a későbbi püspök így jellemez: „Kiváló szervező, jó gyakorlati érzékű ember”.¹⁶⁷ Ravasz László Bodor első elnöki ténykedéseinek számbavételéről írva egyúttal forrásértékű, máshonnan nem ismert információkat nyújt a köri diákélet színtereiről is. A frissen megválasztott köri elnök „Kibérelte a kör helyiségéül a régi unitárius kollégium első emeletét és azt szépen bebútorozta.” Helyesebb lett volna a többes szám használata, ugyanis nem egy, hanem több helyiséget foglalt magába a bérlemény. „Elnöki szoba, tanácsterem, társalgó, szerkesztőség, játékterem, volt ott minden.”¹⁶⁸ Bodor Antal feladatai közé tartozott előteremteni a bérleti díjat. A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör működéshez fontos adalék, hogy tagdíj nem jelenthette a bérleti díj fedezetét. Erre enged következtetni, hogy Ravasz László azt írja Bodornak: a szükséges pénzt táncestélyek és kiállítások rendezésével sikerült előteremtenie.

¹⁶⁶ RAVASZ 1992. 67.

¹⁶⁷ RAVASZ 1992. 67.

¹⁶⁸ RAVASZ 1992. 67.

A kolozsvári egyetemi hallgatóság balliberális pártjának győzelméről – az ekkor épp a Nagyváradi Napló munkatársaként dolgozó – Ady Endre is beszámolt. A lap 1902. március 12-i számában jelent meg *Liberális diákok győzelme* című cikke. Ebben leplezetlen lelkesedéssel tudósít a Bodor Antal és Ady Lajos vezette liberális diákoknak a kolozsvári egyetemi körök választásokon aratott győzelméről és a szerinte a jezsuiták által bujtogatott ellentábor, a „klerikális ifjak”¹⁶⁹ megsemmisítő vereségéről.¹⁷⁰

Ady Lajos, ifj. Bartók György, Bodor Aladár, (Gyallay) Pap Domokos, Péterfi Tibor és Ravasz László „társaságához” tartozott még egy további, a Kolozsvári Egyetemi Lapoknál dolgozó belső munkatárs, Márton Árpád is. Ez a baráti csoport, ahogy Ravasz már többször hivatkozott visszaemlékezésében írja, tulajdonképpen „Bodor Aladárnak volt a baráti társasága”,¹⁷¹ ami „egyszerűen Társaságnak (Nagy T-nek) nevezte magát”.¹⁷²

Márton, akárcsak Ady Lajos és Bodor Aladár, 1902. november 15. – 1903. június 15. között volt a lap belső munkatársa,¹⁷³ Ravasz László barátja és – Ady Lajossal együtt – diákpolitikai terveinek egyik fő támasza.¹⁷⁴ A velük szemben álló egyetemista tábor (a keresztény nemzeti front) első vezére, Pállfy József pedig 1902. november 15-től 1903. május 1-ig ugyancsak belső munkatársa volt a Kolozsvári Egyetemi Lapoknak.¹⁷⁵ Pállfynak, aki szintén betöltötte a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör elnöki posztját, az egyetemről történő távozása után ennek az egyetemi pártnak a vezérfigurája – olvashatjuk Ravasznál – Bernolák Nándor lett.¹⁷⁶

Bernolák a kolozsvári egyetemisták egyik vezéregyéniségeként országos híre,¹⁷⁷ sőt hírhedségre tett szert. Az 1902-ben rendezett kassai országos diákkongresszusról tudósítva jelent meg a következő híradás: „Péterffy Tibor és Bernolák Nándor kolozsvári kiküldöttek összeszólalkoztak, amelynek következtében Bernolák arcul ütötte Péterffyt. Ezt látva Péterffy egyik barátja, Szekula Jenő budapesti egyetemi hallgató, Bernolákot vágta

¹⁶⁹ Ady Endre szóhasználat.

¹⁷⁰ A cikket teljes terjedelemben közli: *Ady Endre összes prózai műve*. 3. kötet (a 153. számú írás) Letöltés helye: www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/AdyProza-ady-prozaja-1/3-kotet-2EA2/fuggelek-ketes-hitelu-szovegek-1902-marciusdecember-34E6/153-liberalis-diakok-gyozelme. Letöltés: 2018. november 25.

¹⁷¹ RAVASZ 1992. 68.

¹⁷² RAVASZ 1992. 68.

¹⁷³ VICZIÁN 1978. 25.

¹⁷⁴ RAVASZ 1992. 67.

¹⁷⁵ VICZIÁN 1978. 25.

¹⁷⁶ RAVASZ 1992. 68.

¹⁷⁷ A kolozsvári joghallgató Bernoláknak az egyetemi keresztmozgalomban való részvételéről figyelemre érdemes adalékot közöl: LIGETI 2018. 14.

pofon.”¹⁷⁸ Időközben Péterffy is magához tért, és szinten pofon vágta Bernolákot. A két kolozsvári egyetemi párt vezetői közti eszmei ellentét tettelegességgé fajult, és minden bizonnyal nem emelte az univerzitás hírnevét. Bernolák kolozsvári jogi tanulmányait – amelyeket nápolyi, torinói, római és párizsi peregrinációval is kiegészített – bevégezve Kassán lett bíró. A világháború kirobbanásnak évében pályát váltott: az 1912-ben felállított debreceni tudományegyetemen elfoglalta a büntetőjog és a bűnvádi eljárási jog nyilvános rendes tanári székét. Később az egyetem jogi karának dékánjává, sőt a debreceni egyetem rektorává is megválasztották.¹⁷⁹ Életrajzaiban feljegyezték, hogy rektori tisztségében rendkívül tevékeny volt. Kezdeményezte a Mensa Academica létrehozását, a debreceni University Extension (nyitott egyetem) megszervezését.¹⁸⁰ Ösztönözte a fiatalság önképzését és segítését szolgáló Egyetemi Kör életre hívását.¹⁸¹ Azaz olyan intézmények megalapítását, amelyek a kolozsvári tudományegyetemen mind léteztek, és amelyek működtetésében, mint egyetemi diákvezető, komoly tapasztalatokat szerzett. Ezt követően újabb pályamódosítás következett, amit nevezhetünk az ifjúkori érdeklődéséhez, a közélet küzdelmeihez, a politikáláshoz történő visszatérésének is. A tudós tanár keresztény nemzeti programmal megnyerte a debreceni nemzetgyűlési képviselő-választást.¹⁸² Politikusi pályája következő lépcsőfokát, egyben csúcsát a Bethlen-kormány népjóléti és munkaügyi miniszteri bársonyszéke jelentette. 1922. június 16-án távozott a kormányból. A politikai élettől visszavonulva ügyvédként praktizált, és egyetemi magántanárként oktatott. Emellett élénk tevékenységet fejtett ki a Magyar Jogászegyletben és a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjában. Rendszeres résztvevője volt a nemzetközi jogtudományi kongresszusoknak is.

Szintén nagy ívű közéleti pályát futott be a jogász végzettségű Gyárfás Elemér.¹⁸³ Ő is egyike a Kolozsvári Egyetemi Lapok egykori belső munka-

¹⁷⁸ Budapesti Napló 7 (1902) május 22. 8.

¹⁷⁹ Bernolák debreceni működéséről lásd: SZABÓ 2011. 13–31.

¹⁸⁰ SZABÓ 2011. 18.

¹⁸¹ SZABÓ 2011. 19. Bernolák rektorként tett diákjóléti javító intézkedéseiről: KIRÁLY 2018. 40–42.

¹⁸² Képviselői működésének egyik – a magyar felsőoktatás-történet szempontjából kiemelkedő jelentőségű – mozzanatáról: HOLLÓSI 2018. 103–113.

¹⁸³ Gyárfás Elemér, lécfalvi (Borzás, Kis-Küküllő vármegye, 1884. augusztus 27. – Bukarest, 1945. október 4.): közgazdász, politikus. A jogot Kolozsváron, Budapesten és Párizsban végezte. 1921. január 9-től a frissen alakult erdélyi Magyar Szövetség, majd ennek fölfüggesztése után az 1921. június 5-én alapított, 1922. január 15-től Országos Magyar Párttá alakult Magyar Néppárt vezetőségi tagjává s a közgazdasági szakosztály elnökévé választották. Az Országos Magyar Párt 1938. március 31-i betiltása után, az 1939. január 17-én alakult Magyar Közösség egyik vezetője.

társainak.¹⁸⁴ Egyetemistaként 1903-ban alapító elnöke volt a katolikus főiskolai ifjúság egyesületének,¹⁸⁵ a Kolozsvári Szent Imre Körnek. Sok, már említett diákújságíró kollégájához hasonlóan Gyárfás is az egyik szerzője volt az 1903/04. tanévi egyetemi körí évkönyvnek.¹⁸⁶

A Kolozsvári Egyetemi Lapok belső munkatársai névsorában feltűnik egy első olvasatra ismerősen csengő név, Kun Béla. A név viselője Gyárfás Elemérrel egy időben volt a lap egyik vezető újságírója.¹⁸⁷ A Kolozsvári Egyetemi Lapok belső munkatársa csak névrokona az egykor ugyancsak kolozsvári egyetemista Kun Bélának, a Magyar Tanácsköztársaság hírhedt vezérének és külügyi népbiztosának.¹⁸⁸ Ezt a megállapításomat elsősorban a kolozsvári egyetem jogi kari hallgatói nyilvántartásaira,¹⁸⁹ másodsorban Kun Béla életrajzi adataira¹⁹⁰ építem. Ezekre alapozva az a véleményem, hogy a Viczián János diáksajtó-adattárában említett Kolozsvári Egyetemi Lapok belső munkatársa, Kun Béla nem a későbbi politikus Kun Béla. Hanem, és ez szinte teljes valószínűséggel állítható, a Kolozsvári Egyetemi Lapok belső munkatársa az a Kun Béla, aki az 1903/04. tanévben a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör szünidei választmányának elnöki tisztét betöltötte.¹⁹¹

A Kolozsvári Egyetemi Lapok rovatvezetői közt is találunk a szerkesztőbizottsági tagok felsorolásában már említett Gyulai Tibor mellett egy olyan diákújságírót, aki eddig említett lapirányító társaihoz hasonlóan olyan életutat mondhat magáénak, ami érdemessé teszi az utókor tiszteletére.

¹⁸⁴ 1903. március 1. és június 15. közt volt belső munkatárs. VICZIÁN 1978. 25.

¹⁸⁵ Értsd: felsőoktatási intézményekben tanuló

¹⁸⁶ *Nemzetiségi diákpolitika* címmel közölt egy nem túl hosszú, ám témaválasztására tekintettel annál figyelemre méltóbb írást. Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 8 (1904) 74–77.

¹⁸⁷ VICZIÁN 1978. 25

¹⁸⁸ Már csak azért, mert – ezt a kolozsvári tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának hallgatói nyilvántartásai is bizonyítják – a későbbi „proletárdiktátor” Kohn Béla néven volt matriculált diákja a kolozsvári egyetemnek. A Kun névalakot – életrajzai szerint – csak 1916-tól használta.

¹⁸⁹ A hallgatói nyilvántartásokból, amit a „kommünvezér” életrajzai is átvesznek: 1886. február 20-án született, és az általa 1916-ig használt Kohn Béla néven volt az 1903/04. tanévekben, illetve az 1904/05. tanév 2. félévében matriculált hallgatója a kolozsvári egyetemnek. RNLKML 315. fond 573–574. és 588. kötet Kohn Béla rendes jogi kari hallgató származási ívei.

¹⁹⁰ A számos Kun Béla-életrajzi könyv, tanulmány közül ezen a helyen csupán egyet emelnék ki, mivel ez a kolozsvári egyetem történetéhez is értékes információkkal szolgál. JÓZSA–MUCSI 1986. 227–259.

¹⁹¹ A már többször hivatkozott 1903/04. tanévi egyetemi körí évkönyvben szerepel ez a mondatrész: „Az Egyetemi Kör sz. i. elnöke, Kun Béla jogszigorló...”. Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 8 (1904) 5. Mivel a későbbi népbiztos, mint tudjuk, 1886-ban született, és az 1903/04. tanévben iratkozott be először a kolozsvári egyetem jogi karára, nem lehet azonos ezzel a Kun Bélával. Kun Béla kolozsvári egyetemi tanulmányainak kezdetéről lásd: JÓZSA–MUCSI 1986. 232.

Ő a kolozsvári városi és egyetemi diáksportélet leghíresebb személyisége, az erdélyi és az egész magyar sport egyik legfényesebb csillaga, Somodi István.¹⁹² Somodi – sok fentebb említett diákzsurnaliszta társához hasonlóan – azok közé tartozik, aki nemcsak a Kolozsvári Egyetemi Lapokban, hanem a Kolozsvári Tudományegyetemi Körben is tisztséget vállalt: az 1903/04. tanévben a szervezet aljegyzője volt.¹⁹³

Viczián János fentebb többször hivatkozott diáksajtó-adattárában, mint láthattuk, csak a Kolozsvári Egyetemi Lapokban vezető posztot betöltő újságíró egyetemi hallgatók nevét közölte, a cikkírókét nem. Egy másik sajtóadattár-összeállító, Lakatos Éva viszont a Kolozsvári Egyetemi Lapok bibliográfiai adatainak feldolgozásakor megadja – igaz, csak néhány – általa jelentősnek tartott szerző nevét is. Lakatos két, több kötetből álló sajtóadattárat is összeállított, és mindkettőbe felvette a Kolozsvári Egyetemi Lapokat is.¹⁹⁴ Szerzőválogatásának tudományos igényességét bizonyítja, hogy a bibliográfiákba bekerült „újságírók” közül igen sokakat a lexikonok is az erdélyi és a magyar szellemi élet jelesei közé tartozónak tekintik. A kiválasztott neveket Lakatos Éva a Kolozsvári Egyetemi Lapok évfolyamai szerinti bontásban teszi közzé.

A Kolozsvári Egyetemi Lapok első – 1897/98. tanévi évfolyamának – tizenhat számából Lakatos a cikkírók sorából számos olyan személyiség nevét említi, akik munkásságuk révén a magyar szellemi élet jelesei közé soroltattak.

Így – többek között – kiemeli Fabinyi Rudolfot, Gyarmathy Zsigmondné (született Hory Etelka) íróat, néprajzi gyűjtőt; a már említett Kunfi Zsigmondot; Szász Bélát, a szemerjai Szász család később református lelkészként, vallástanárként és egyházi íróként is közismertségre szert tett tagját, aki a 19. századi erdélyi és magyar irodalmi, egyházi, tudományos és politikai élet meghatározó egyéniségei közé tartozott; a neves irodalmár Szabolcska Mihályt, akinek költői és irodalomszervezői munkásságát a későbbiekben akadémiai tagsággal és Corvin-koszorúval is honorálták. Neve ma első-sorban mégis Karinthy Frigyes *Így írtok ti* című stílusparódiájából ismert. Szabolcska Mihály sosem volt kolozsvári egyetemista, a Kolozsvári Egyetemi Lapok első évfolyamának indulásakor épp marosfelfalui lelkészként szolgált. 1899. február 1-jén tagjai sorába választotta a Kisfaludy Társaság, ez jelzi, hogy ekkor már ismert nevű poétának számított. Csatlakozása

¹⁹² Somodi – aki egy személyben volt versenyző, edző, sportvezető és sportelméleti szakíró – életútját önálló kötetben is feldolgozta Killyéni András. KILLYÉNI 2008.

¹⁹³ Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 8 (1904) 32.

¹⁹⁴ LAKATOS 1977. 804–805.; LAKATOS 1997. 123–124.

a Kolozsvári Egyetemi Lapokhoz – Gyarmathy Zsigmondné csatlakozásához hasonlóan – szintén emelte az orgánum társadalmi rangját.

Az említett Fabinyi Rudolf a kolozsvári egyetem nagyhírű vegyész professzorának hasonnevű fia.¹⁹⁵ Sok később említendő diákújságíró társához hasonlóan ifjabbik Fabinyi is aktív diákegyesületi munkát végzett, elnöke volt a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemi Orvostanhallgatók Segítő- és Önképző Egyesületének.¹⁹⁶ Ifj. Fabinyi Rudolf 1902-ben szerezte orvosdoktori oklevelét, természetesen Kolozsvárott. Ezt követően az egyetem Elmegyógyászati Klinikájának lett gyakornoka és egyidejűleg az orvosi kar tanársegéde. Négy évre rá az elméleti orvosi munkát a gyakorlatival cserélte fel: 1906-ban a dicsőszentmártoni (Kisküküllő vármegye) kórházban lett osztályorvos. Egyetemista évei alatt a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör főtitkáraként¹⁹⁷ és a Kolozsvári Egyetemi Lapok belső munkatársaként az egyetemi diákélet egyik kulcsfigurája volt.

A Kolozsvári Egyetemi Lapok tudósításai tükrözik, hogy Fabinyi igen aktív diákvezetőként működött. Indítványára kezdődtek el a kör sakkversenyei. Sakk-Kör már az 1874/75. tanévben alakult a Kolozsvári Tudományegyetemi körön belül, azonban a kör erre a tanévre vonatkozó jelentésében arról ad számot az akkori elnök, hogy a Sakk-Kör: „megalakulásánál többet nem igen tett, mert rövid idei fennállása után feloszlott”.¹⁹⁸ Így e nemes időtöltés újraindítása ifj. Fabinyi Rudolf érdeme. Az ő kezdeményezése nyomán rendezett meg a Tudományegyetemi Kör egy a hallgatói közösség kialakításában nagyon is lényeges eseményt, az ismerkedési estélyt.¹⁹⁹

A főtitkár érdeme magának a Kolozsvári Egyetemi Lapoknak a megszületése is. Az orgánum első száma így számol be erről: „A főtitkár előterjesztette a választmánynak a Kolozsvári Egyetemi Lapokra vonatkozó javaslatát, mely a következőleg hangzik. Mondja ki a jelen közgyűlés, hogy a kör egy saját felügyelete alatt álló lapot indít, két hetente megjelenő 1 vagy 1 1/2 ívnyi terjedelemben”.²⁰⁰ Fabinyi előterjesztése ezt követő részében pontosan vázolja a lapkiadás költségeinek fedezésére és a lapszerkesztő

¹⁹⁵ Fabinyi Rudolf, ifj. (Kolozsvár, 1879. május 31. – Budapest, 1936. október 30.) orvos, neurológus.

¹⁹⁶ LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 128. A szerzőpáros itt hivatkozott munkájához a kolozsvári Orvostanhallgatók Segítő- és Önképző Egyesületéről szóló adatokat megküldök egyike Fabinyi Rudolf elnök volt, édesapja pedig akkori kolozsvári rektorként a könyv egyik „beköszöntőjének” volt a szerzője.

¹⁹⁷ A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör az 1897/98. tanévre választotta főtitkárrá. Kolozsvári Egyetemi Lapok 1 (1897) október 2. 9.

¹⁹⁸ Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 2 (1875) 6.

¹⁹⁹ Kolozsvári Egyetemi Lapok 1 (1897) november 1. 48.

²⁰⁰ Kolozsvári Egyetemi Lapok 1 (1897) október 2. 9.

megbízására vonatkozó javaslatát. Erre a tényre eddig egyetlen, a Kolozsvári M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem történetét feldolgozó munka sem tért ki, noha magának a lapnak a létrejöttét említették.

Az ifjabbik Fabinyi Rudolfnak a kolozsvári egyetemi diákmozgalomhoz, szorosabban véve a Kolozsvári Tudományegyetemi Körhöz való kapcsolódásában is szerephez juthatott az apai örökség, mint követendő minta. Id. Fabinyi Rudolf a kolozsvári egyetem azon professzorainak sorába tartozott, akik a diákegyesületek tevékenységének támogatására saját ügyükként tekintettek. Ez vezette, amikor elfogadta az egyik egyetemi diákjóléti egyesület, a Kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemi Orvostanhallgatók Segítő- és Önképző Egyesülete díszelnöki tisztét.²⁰¹ Más tanártársaival együtt Fabinyi professzor is részt vett és pohárköszöntőt is mondott a kör 1897. november 10-én a kolozsvári Stadler-kertben rendezett ismerkedési estjén. Erről is a Kolozsvári Egyetemi Lapok tudósított.²⁰²

A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör fennállásának 25. évét ünneplő, 1899. június 4-én rendezett jubileumi díszgyűlésen id. Fabinyi Rudolf tartotta az ünnepi beszédet. Ez az ünnepi aktus egyben a VI. Országos Diákértekezlet megnyitása is volt. Beszéde tudományfilozófiai eszmefuttatás a tudomány, a tudományos gondolkodás 19. századi fejlődéséről, valamint az egyetemi ifjúság jelleméről, feladatairól.²⁰³ Az „erkölcsi és tudományos színvonal magaslata felé törekvő ifjúság” az az ifjúság, amely „a legfogékonyabb az új eszmék fölvetelére (...) nemes lelkesedésével másokat is magával ragad (...) Az egészséges szellemi légkörben nevelkedett, eszményi dolgokért lelkesülni tudó, szívben, jellemben és testben egyaránt erős, tettekre vágyó ifjúság képezte minden korszak jövőbe vetett reményének fundamentumát” – hangoztatja az ifjúságról való felfogását Fabinyi professzor.²⁰⁴

A Kolozsvári Egyetemi Lapok második – 1898/99. tanévi – évfolyamának szerzői közt említi Lakatos Éva Csengeri Jánost, aki 1896-tól a kolozsvári, majd a szegedi egyetem professzoraként ért el tudományos elismertséget. Tagjai sorába emelte a MTA (levelező: 1892, rendes: 1920, tiszteleti: 1930) is. Szegeden az 1924/25. tanév rektorává választották, 1925/26-ban pedig az egyetem prorektori méltóságát viselte.

Id. Fabinyi Rudolf és Csengeri János után a következő kolozsvári egyetemi oktató, akit Lakatos Éva a Kolozsvári Egyetemi Lapok második

²⁰¹ Kolozsvári Egyetemi Lapok 1 (1897) november 15. 64.

²⁰² Kolozsvári Egyetemi Lapok 1 (1897) november 15. 64–65.

²⁰³ A beszédet lásd: *Beszéd. Tartotta Fabinyi Rudolf egyet. tanár. A sovínizmusról. Tartotta Rajcsányi Gyula. A Kolozsvári Egyetemi Kör 25 éves fennállásának Országos Diákértekezlettel egybekötött jubileuma alkalmából 1899. június hó 4-én tartott díszgyűlésen.* Kolozsvár, 1899. Fabinyi beszédét lásd: 5–12.

²⁰⁴ FABINYI 1899. 6.

évfolyamában cikket közlők között felsorol, Tankó Béla. Bár a teológus végzettségű filozófiai szakíró Tankó a debreceni tudományegyetemen futott be karriert – az 1936/37. tanévben rektorra is megválasztották –, felsőfokú tanulmányait Kolozsvárott, Böhm Károly tanítványaként végezte. Egyetemi magántanárrá is itt habilitálták 1914-ben. Míg a „külsős nobilitások” Kolozsvári Egyetemi Lapokba való cikkírása a diákújság és a lapkiadó külső (el)ismertségét segítette, addig a kolozsvári professzorok cikkírása a diáklap és a diákegyesület egyetemen belüli hírnevét növelte.

Lakatos Évának az évfolyam cikkíróit számba vevő válogatásában olvasható Kiss Menyhért neve is. Az egyetemet Kolozsváron végző joghallgató, havadtői Kiss Menyhért dolgozott köztisztviselőként és kereskedelmi iskolai tanárként. Több verseskötete és elbeszélés-gyűjteménye is megjelent. Költőként a petőfieskedők szőlamos hazafiságának egyik jellegzetes képviselője. A Kolozsvári Egyetemi Lapokban való újságíróskodás mellett, egyik szerkesztője volt a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör többször idézett 1903/04. tanévi évkönyvének, amibe *Egy leányról* címmel novellát is írt.²⁰⁵

Az 1901/02. tanévi, tehát a Kolozsvári Egyetemi Lapok negyedik évfolyamának Lakatos Éva által megnevezett munkatársai közt ábécésorrendben az első név a Kolozsvári Egyetemi Lapok külső munkatársai közül „a legnobilisabb nobilitás”, Ady Endre. Ravasz László visszaemlékezéseiből ismerjük Adynak a kolozsvári egyetemi diákság baloldali-liberális elveket valló csoportjára gyakorolt „magnetikus hatását” és azt is, hogy Ady Endre nagyváradi újságíróként támogatta az erdélyi egyetem (diák)politikai történéseit. Az, hogy Ady publicisztikájában rendszeresen foglalkozott a magyar diákság körében és ezen belül kiemelten a két felsőoktatási csúcscsintézményben – a pesti és a kolozsvári tudományegyetemen – zajló heves (diák)politikai csatározásokkal, régóta ismert a történettudomány művelői és a téma iránt érdeklődők előtt, lásd Tömöry Mária hosszabb és Ruszoly József rövidebb, a tárgyban írt tanulmányait.²⁰⁶ Kettejük közül Ruszoly professzor elemezte közvetlenül és elmélyülten Ady és a kolozsvári egyetemi ifjúság, illetve periodikája, a Kolozsvári Egyetemi Lapok közti viszonyt.²⁰⁷

A hivatkozott kis terjedelmű – nyomtatásban alig több, mint egy oldal –, ugyanakkor igen adatgazdag írás egyetlen megállapítását vélem vitathatónak. Nevezetesen, hogy Ady Endrének „a kolozsvári egyetemi ifjúsággal és lapjával nemigen lehettek közvetlen kapcsolatai”. Ezt arra alapozza, hogy Ady Endrének valamennyi, a Kolozsvári Egyetemi Lapokban közölt

²⁰⁵ Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 8 (1904) 78–84.

²⁰⁶ TÖMÖRY 1957.; RUSZOLY 1998a.

²⁰⁷ RUSZOLY 1998a. és RUSZOLY 1998c. 14–15.

költeménye másodközlés.²⁰⁸ Viszont Ady Endre nemcsak öccsén keresztül küldött verseinek a Kolozsvári Egyetemi Lapokban való újbóli leközlésével vett részt a kolozsvári egyetemi hallgatói életben, ezt több, nagyváradi újságíróként írt cikke is bizonyítja.

Ady prózai, így publicisztikai műveinek összkiadásából megállapítható,²⁰⁹ hogy 1901-ben, 1902-ben és 1906-ban szám szerint nyolc cikkének adja témáját – egy írásának csak kis részben, de a többinek egészében – a kolozsvári egyetemisták valamilyen ügyének tárgyalása vagy éppen egy a Kolozsvári Egyetemi Lapokban megjelent cikkre tett reakció. Az újságcikkekből kiderül, hogy Ady Endre pontos információkkal rendelkezett arról, hogy mi tartja lázban a kolozsvári egyetemistákat, s általában a rá oly jellemző túlfűtött érzelmességgel és vitriolba mártott tollal reflektált ezekre. Azt is tudjuk Tömöry Máriától²¹⁰ és a debreceni diákújság címlapjáról, hogy Ady Endre debreceni jogakadémistaként – 1899-ben – főmunkatársa volt a Debreceni Főiskolai Lapoknak. Ennek ebben az esztendőben nem jelent meg olyan lapszáma, amely ne tudósított volna a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör ügyeiről vagy a Kolozsvári Egyetemi Lapokban megjelent egy-egy figyelmet érdemlő írásról. A cikkek szerzője ugyan nem Ady Endre volt, de a debreceni diáklap vezető újságírójaként igen valószínű, hogy ismerte ezeknek a tudósításoknak a tartalmát. Az az állítása viszont teljes mértékben helytálló Ruszoly Józsefnek, hogy a közvetítői (informátori) szerepet Ady Endre és a kolozsvári tudományegyetemi hallgatótság között öccse, Ady Lajos töltötte be.

Fentebb, egy lábjegyzetben már írtunk róla, hogy Lakatos Éva folyóirat-bibliográfiai sorozata két kötetében közölte a Kolozsvári Egyetemi Lapokba író és általa válogatott szerzők neveit. Az 1977-ben megjelent könyvében az 1897–1902 közötti évek lapszámaiban, míg a húsz évvel későbbi kötetben az 1902–1907 közti időszakban publikáló cikkírók válogatott névlistáját adja közre.²¹¹ Természetesen van a két időszak névjegyzékében több ismétlődő név, mivel több olyan szerzője is volt a diáklapnak, akik rendszeresen közölték írásaikat a Kolozsvári Egyetemi Lapokban. A visszatérő szerzők sorába tartozott Ady Endre, Ady Lajos, Bodor Aladár, Csengeri János professzor, Kiss Menyhért, Gyárfás Elemér és a Ravasz László baráti köréhez tartozó Márton Árpád is.

²⁰⁸ RUSZOLY 1998b. 14.

²⁰⁹ Lásd: Ady Endre prózai művei: www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/AdyProza-ady-prozaja.

²¹⁰ TÖMÖRY 1957. 337.

²¹¹ LAKATOS 1977. és LAKATOS 1997.

Ugyanakkor a Kolozsvári Egyetemi Lapokba az 1902–1907 között cikket vagy szépirodalmi művet adó új szerzők listája is tiszteletet ébresztő. Például, az egyetemi tanulmányait Kolozsváron folytató, elismertséget szerző író, költő, újságíró, lapszerkesztő Balla Miklós, aki költőként elnyerte a Kisfaludy Társaság Bulyovszky-díját és az MTA Farkas-Ratkó-jutalomdíját is. A nem csak mesemondóként maradandót alkotó Benedek Elek. A kolozsvári egyetemi hallgató, majd költő, író, drámaíró, irodalomtörténész és akadémikus, Jakab Ödön. A pesti tudományegyetemen jogot tanuló diákból ugyancsak írói és lapszerkesztői pályát befutó Falk Zsigmond, aki mindezek mellett nyomdai ipari vállalkozóként és zenekritikusként is ismert lett. A szintén budapesti joghallgatóként induló, költőként és íróként nevet szerző, országos levéltári tisztviselő Lampérth Géza, aki 1902–1926 között a Petőfi Társaság főtitkára lett; a Társaság 1927-ben, költői művészetét értékelve a Petőfi-nagydíjjal tüntette ki. A későbbi jeles szépíró és művészettörténész, egykori kolozsvári egyetemista, Malonyai Dezső. A már többször említett nagynevű kolozsvári professzor, Márki Sándor. A pályáját budapesti bölcsészhallgatóként kezdő, a későbbiekben több, a Kolozsvári Egyetemi Lapokba író társához hasonlóan szépírói és költői munkásságot kifejtő Oláh Gábor. A Budapesten, Bécsben és Bostonban is jurátuskodó, majd a trianoni Magyarországon országos ismertségű író, újságíró, politikus (országgyűlési képviselő, államtitkár, miniszter), akadémiai levelező tag Pekár Gyula, aki 1920–1936 között a Petőfi Társaság elnöki tisztét is viselte. Ugyancsak országosan ismert költő, regényíró, műfordító lett a kolozsvári joghallgató Térey (eredeti nevén Kuthy) Sándor, akinek a Kisfaludy Társaság *Visszatérés* című regényét 1924-ben Franklin-díjjal jutalmazta, illetve beválogatták a két háború között megjelent egyik legrangosabb költői antológiába, az 1930-ban kiadott Mai Magyar Műzsába. A zalai születésű, de pályafutása révén ugyancsak fővárosi kötődésű Kreamsner Viktor, írói nevén Sipulusz, aki Rákosi Viktorként lett nagynevű író, újságíró, humorista, országgyűlési képviselő és sportvezető.

3.4. A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyveinek sorozata

A Kolozsvár Tudományegyetemi Kör évkönyvei – más egyesületek, társaságok évkönyveihez hasonlóan – az egyesület adott (tan)évi működéséről szóló beszámolókat (pl. elnöki jelentés) tartalmaz. Évkönyvek sajnos csak a kör fennállásának első hat (tan)évről (1874–1880) maradtak fenn. Mivel a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör által keletkeztetett levéltári anyag sincs meg, az évkönyveknek ez a sorozata, ha csak a jelzett időszakra is, de elsődleges forrásértékkel bír. Magam az OSZK katalógusában kutatva,

a kör még egy 1904-ben kiadott – 1903/04. tanévi – évkönyvére találtam rá.²¹² Ez azonban terjedelmét és tartalmi felépítését tekintve egyaránt eltér az 1874–1880 között kiadott egyetemi körű évkönyvsorozattól, sőt a sokszorosítója is más nyomdacég volt, mint a korábbiaké.²¹³

A körnek jelen tudásunk szerint még két könyvjellegű kiadványa jelent meg. Az egyik a kör negyedszázados fennállásának évfordulójára rendezett díszgyűlésen (1899. június 4.) elhangzott beszédek könyv alakban kiadott változata.²¹⁴ A másik – alcíme szerint – a Kolozsvári Tudományegyetemi kör már többször említett, 1903/04. tanévi évkönyvének külön mellékleteként látott napvilágot. Ez az egyetem akkor hivatalban lévő rektorának, egyúttal egyik legismertebb és legbefolyásosabb professzorának, Apáthy Istvánnak a kolozsvári egyetem polgáraihoz intézett, *Állom és valóság* című, könyv formában megjelentetett tanulmánya.²¹⁵ Aki az évkönyvtől függetlenül megvásárolta a 18 B/5 méretű oldal terjedelmű tanulmányt, az ezzel a kiadó Kolozsvári Tudományegyetemi Kör tevékenységét támogatta. Apáthy professzor tudatos és rendszeres támogatója volt a körnek, amit jelez, hogy a kolozsvári egyetemi almanachokban a neve alatt felsorolt egyesületi tisztségei között ott olvasható, hogy tiszteleti tagja a Kolozsvári Tudományegyetemi Körnek. A diákok jóléte iránti odafigyelését bizonyítja, hogy tiszteleti tagjai sorába választotta a Kolozsvári Diákasztal Szövetség, azaz a Mensa Academica is.²¹⁶

3.4.1. A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve, 1903-1904

A kör 1904-ben kiadott évkönyve kisebb részben a minden egyesületnél szokás évi beszámolókat tartalmazza, nagyobb részét pedig a körű tagok igen széles tematikájú (diákpolitika, diákújságírás, tudományos ismeretterjesztés, szépirodalmi alkotások) egyvelege alkotja. Épp ez a tartalmi sokszínűség teszi ezt az évkönyvet a kolozsvári egyetemi diákélet egyszerre értékes és érdekes forrásanyagává. A szerzők – az akkori kolozsvári egyetemisták – későbbi életútjának tanulmányozása pedig bizonyítékot szolgáltat

²¹² Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 8 (1904)

²¹³ Az 1874–1880 közti évkönyvsorozat köteteinek nyomdai munkálatait a neves kolozsvári nyomdász, Stein János cége végezte. Az 1904-ben kiadott évkönyvet az országos ismertségű kolozsvári napilap, az *Ellenzék* könyvnyomdájában sokszorosították.

²¹⁴ *Beszéd.* Tartotta Fabinyi Rudolf egyet. tanár. *A sovinizmusról.* Tartotta Rajcsányi Gyula. A Kolozsvári Egyetemi Kör 25 éves fennállásának Országos Diákértekezlettel egybekötött jubileuma alkalmából 1899. június hó 4-én tartott díszgyűlésen. Kiadja az Egyetemi Kör. Kolozsvárt, Gombos Ferenc Lyceum Könyvnyomdájában. 1899.

²¹⁵ APÁTHY 1904.

²¹⁶ ALMANACH 1913. 40.

a kolozsvári egyetemnek, illetve a Kolozsvári Tudományegyetemi Körnek az értelmiség nevelésében játszott és az egész kárpát-medencei magyarságra kisugárzó hatására. Az évkönyv szerzői közül jó néhányan munkatársai voltak a már említett Kolozsvári Egyetemi Lapoknak.

Az Évkönyv tartalomjegyzékének sorrendjében haladva, az első ilyen személy a már említett Makoldy György. Írása, amint fentebb említettük, a kör éves működésének tényeit veszi számba, azonban több olyan gondolatot is tartalmaz, ami visszatérő kérdése, illetve problémája a szervezet életének. Az első ilyen működési zavarra Makoldy következő szavai világítanak rá: „az ifjúságnak, csak mintegy negyedrésze tagja az Egyetemi Körnek...”²¹⁷; majd kevéssel később így folytatja: „A nagy többség itt-ott... mindenütt és sehol. Az egyetemen – az ú.n. „stréberek” (?) –, de még kevesebben ott, a hol a diákélet gyökérszállai kellene, találkozzanak az ifjúsági egyesületek helyiségeiben. Az nagyon közönséges, nagyon unalmas, avagy – mondják – egyenesen szükségtelen, minek hát erőltetni.”²¹⁸ Források hiányában az Kolozsvári Tudományegyetemi Kör pontos taglétszámáról csak a köri évkönyvsorozat megjelent köteteiből nyerhetünk információkat. Ezekben az években (1874–1879) a tagok száma 139–199 fő közt ingadozott. Ludwig és Szemenyei azt írja, hogy a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör tagjainak száma „150–300 közt hullámzik”.²¹⁹

A számszerűségénél azonban sokkalta lényegesebb a kvalitatívitás, azaz a minőség. A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör fennállásának majd négy és fél évtizede alatt – a néhány tucat tevékeny tagja által megalkotott szellemi produktumok – az egész magyarságra kiható közgondolkodás-formáló, társadalomalakító szerepet töltött be. Az *Egy év a kolozsvári Egyetemi Kör történetéből* című elnöki beszámolóból még két, egymással szorosan összefüggő és a kör működését alapjaiban érintő tény emelnék ki. Az egyik, amikor Makoldy György tájékoztat magának az Évkönyv kiadásának okáról. A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Választmánya „elhatározza, hogy megszünteti ebben az évben az Egyetemi Lapokat és helyette Évkönyvet ad ki”²²⁰ – jelenti be az elnök. Néhány sorral alább közölt bejelentése is a Kolozsvári Egyetemi Lapokkal kapcsolatos: „Az Egyetemi Lapok 1902/1903. évi számadásának megvizsgálására kiküldött bizottság: Az Egyetemi Kör pénztárából az 1902/1903. évi Egyetemi Lapokat szerkesztő bizottság segélyt nem kapott (...), hanem ami kiutaltatott az 1902/1903.

²¹⁷ MAKOLDY 1904. 3.

²¹⁸ MAKOLDY 1904. 4-5.

²¹⁹ LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 84. Az itt közölt számok a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör akkori elnöke, Sárkány Loránd, és akkori főtitkára, Fazekas József adatközlésén alapulnak.

²²⁰ MAKOLDY 1904. 9.

évi adósság fizetésére fordítatott. Így az Egyetemi Lapok tartozásának kifizetésére az Egyetemi Kör van kötelezve.”²²¹ A nem túl rózsás helyzetet jellemzi, hogy a kör válaszmánya „Kérést intéz a vallás és közoktatásügyi minisztériumhoz, hogy a kolozsvári egyetem házi alapjából fedeztessék az Egyetemi Kör fűtés és világítási számlája.”²²² A kérés világosan jelzi, hogy felelős gazdálkodás mellett is milyen válságos volt a legnagyobb taglétszámú kolozsvári egyetemi diákegyesület anyagi helyzete.

Makoldy György elnöki beszámolóját szépirodalmi és tudományos írások sora követi. Ezen írások szerzői közül csak azoknak a nevét és írásuk címét említjük meg, akik nem vettek részt a később ismertető Kolozsvári Egyetemi Lapok szerkesztésében, írásában. Idézni pedig csak azokból fogunk, amelyek az egyetemtörténet-kutatás tárgykörébe tartozó diákelet (diákpolitika, diáksajtó) témákkal foglalkoztak. Az évkönyv tartalomjegyzékének sorrendjében haladva az első – magyar kultúrtörténeti értékű munkássága okán – feltétlen említést igénylő szerző Benedek Marcell. Benedek több évkönyvi írotársához hasonlóan – Benedek Elek fiaként – erdélyi családi kötődésű, Budapesten alkotó értelmiségi volt, aki azon kívül, hogy írást közölt ebbe az Évkönyvbe, sem a kolozsvári tudományegyetemmel, sem pedig a Kolozsvári Tudományegyetemi Körrel nem állt kapcsolatban. Az azonban igaz, hogy édesapjának – mint később említjük – jelent meg írása a Kolozsvári Egyetemi Lapokban.

Az Évkönyv első diákpolitikai témájú írása K. M. monogrammal jelent meg, címe „Diákpolitika”.²²³ A K. M. aláírás egy ekkor már tekintélyes és országosan ismert diákvezetőt takart. Aki a történeti Magyarországon, majd később a Romániához csatolt Erdélyben, köztisztviselőként álló újságíróként a magyar nemzeti közélet egyik legismertebb publicistájává vált. Ő írói nevén Spectator, valódi nevén Krenner Miklós,²²⁴ akit Sárkány Loránd és Farkas József mellett a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör „kiválóbb elnökei” között említettek meg. Krenner tekintélyes és országosan ismert vezéregyénisége volt a kolozsvári egyetemi diákságnak, ezt jelzi, hogy 1894–1896 között több fővárosi napilapban jelent meg tudósítás Krenner egy-egy, a kolozsvári vagy az országos diákeletet érintő, nagy fontosságú javaslatáról. Ez volt az a két év, amikor – mint kolozsvári bölcsészhallgató – több helyi és egy országos diákegyesületben is vezető pozíciót viselt. György Bélánál olvashatjuk: „Hallgató korában elnöke az Egyetemi Körnek, a Diákszövetésnek, a Tanárjelöltek Segélyegyletének, és ő kezdeményezte a kolozsvári

²²¹ MAKOLDY 1904. 16.

²²² MAKOLDY 1904. 9.

²²³ KRENNER 1904. 33–35.

²²⁴ Krenner pályafutását ismerteti: GYÖRGY 1995. 81–91.

Menza-Akademia mozgalmat.”²²⁵ A Ferenc József Tudományegyetem történetének jeles kutatója, a kortárs egyetemtörténész Vincze Zoltán egyik munkájában utal rá: „1894-ben a Krenner Miklós vezette diákság, étkezési gondjai megoldására, Egyetemi Diákasztal (*Mensa Academica*) néven egyesületet hozott létre, melynek hivatását, így fogalmazta meg: a szétszórtan étkező egyetemi hallgatókat egyesíteni s ezáltal őket jó és olcsó étkezéshez juttatni.”²²⁶ Az 1895. május 15-én Debrecenben megnyíló országos diák-kongresszuson a pesti egyetem küldötte és a kolozsvári egyetemi diákság képviselőjében Krenner ismertette a *Mensa Academicák* állapotát.²²⁷ Egy másik sajtótudósítás arról ad hírt, hogy a kongresszuson részt vevő kolozsvári egyetemista küldöttség egyik vezetője Krenner Miklós volt.²²⁸ Azaz, az első egyike, aki nemcsak felismerte az egyetemi hallgatók mindennapjait nehezítő és a 19. század végétől egyre fokozódó megélhetési gondokat, hanem megoldást is igyekezett találni rá. Később is komoly figyelmet szentelt a diáknyomor problémájának. Már írói álneven a Huszadik Század című társadalompolitikai folyóiratban *A diák nyomor és támogatói* címen közölt egy kisebb, figyelemfelkeltő és a korszak politikai irányítóinak a probléma iránti érzéketlenségét ostorozó írást.²²⁹

A diákpolitika más területei sem kerültek el a figyelmét. Ő állt a kolozsvári tanárjelöltek azon mozgalmanak élén, mely azt követelte, hogy az erdélyi egyetem bölcsészeti és természettudományi karának hallgatóira, azaz a tanárjelöltekre is terjesszék ki a többi kar hallgatóit megillető vizsga- és katonai kedvezményeket.²³⁰

Saját (diák)politikusi ars poeticájának is tekinthető a „Milyen legyen a magyar diákpolitika, hogy az ideális magaslaton maradjon?” kérdésre adott válasza: „Igen, a magyar diákpolitika legyen aktív és eredményes, úgy azonban, hogy a kiviteli mód legyen méltó a magyar diákság gavallér jelleméhez, fennkölt gondolkodásához. (...) a magyar diákság érezze meg a politikai cselekvés belső ingerét (...) olyan tetteket rögzítsen a táblájára, mely egészen diákszerű. (...)” „Hogy mennyit vegyen át a napi politikából?”²³¹ – kérdezi Krenner Miklós. Íme, a válasz: „Abból is mindig a magához való, méltót lássa meg (...) vonzzák (...) az általános emberi igazságok, de soha

²²⁵ GYÖRGY 1995. 81.

²²⁶ VINCZE 2014. 535.

²²⁷ Budapesti Hírlap 15 (1895) május 16. 7.; Fővárosi Lapok 32 (1895) május 16. 1555.

²²⁸ Budapesti Hírlap 15 (1895) május 15. 6.

²²⁹ SPECTATOR 1914. 682–685.

²³⁰ Budapesti Hírlap 15 (1895) április 17. 8.; Pesti Hírlap 17 (1895) április 17. 7.

²³¹ KRENNER 1904. 33–34.

egy pillanatra se feledje, hogy magyar. (...) lásson, tanuljon, tudjon annyit, mint hat francia, de azért, hogy annál jobban megértse saját faji jellegét”.²³²

Az Évkönyvből említésre érdemes következő írás Gyárfás Elemér tomlából került ki.²³³ Gyárfás, mint már fentebb írtuk, a Kolozsvári Egyetemi Lapok belső munkatársainak sorába is beletartozott. A Makoldy György és Kiss Menyhért szerkesztette Évkönyvben *Nemzetiségi diákpolitika* címmel publikált egy rövid írást. A téma korabeli időszerűségéhez – különösen Erdélyben és az erdélyi univerzitáson – nem férhet kétség. Már hivatkozott könyvrészletében Makkai László említi a kolozsvári egyetem diákéletét megzavaró politikai izgalmak közt a kolozsvári egyetem magyar és román hallgatói közötti, kölcsönösen túlfűtött, nacionalista érzelmű tüntetés–ellentüntetés párharcot. Ez a hírhedt „Memorandum- és Replica-pörök tárgyalásai”²³⁴ miatt robbant ki, amelyben a bíróság nemzeti izgatás miatt hirdetett ítéletet a kolozsvári egyetem néhány román nemzetiségű diákja ellen. Jelen közleményében Gyárfás is kitér ezekre az eseményekre. A perek 1892–1894 között folytak. Ezt megelőzően még magyar–román diák-összeütközésre került sor 1884. május 14-én a már említett román egyetemi diák egyesület, a Julia Egylet által szított, ugyancsak nacionalista feszültségkeltés miatt. A magyar egyetemi hallgatók ugyanis – tegyük hozzá: teljes joggal – nehezményezték, hogy a magát önképző hallgatói egyesületként meghatározó egylet felvesz a soraiba nem egyetemi polgárokat is, és rendszeresen támadó, magyarelles retorikát használ.²³⁵

A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör 1903/04. tanévi évkönyvében megjelent egy úti beszámoló, ami jól példázza, hogy az egyetem legkiválóbb hallgatói nemcsak a kolozsvári, esetleg az erdélyi, netalán a magyarországi vagy épp a monarchiabeli történéseket kísérték figyelemmel, hanem – akik ezt megtehették – egy-egy külföldi utazást felhasználva igyekeztek nemzetközi kitekintést is szerezni. Az említett úti beszámolót az illető a becenevén – Hory Bandi – írta alá.²³⁶ Hory Bandi, azaz terebesi Hory András a kolozsvári és a párizsi egyetemeken folytatott jogi tanulmányokat. 1909-ben avatták az államtudományok sub auspiciis Regis doktorává Kolozsváron. Hory több kéziratkötetre rúgó emlékiratának első egysége²³⁷ a kolozsvári egyetemi diákélet eddig még ki nem adott és fel sem dolgozott forrása.

²³² KRENNER 1904. 34.

²³³ GYÁRFÁS 1904. 74–77.

²³⁴ MAKKAJ 1941. 166.

²³⁵ MAKKAJ 1941. 166.

²³⁶ HORY 1904. 100–103.

²³⁷ Az 1. kötet címe: A Belmagyar utca 47. (Egy kis kolozsvári diák élete a 19. sz. végén). terjedelme: 149 fol.

Pritz Pál hivatkozott biográfiájának bevezetőjében csak Horynak a kolozsvári joghallgatóság társasági életéről és hölgyismerőseik viselkedési szokásairól írott rövid, néhány soros megjegyzéseit idézi.²³⁸

Horynak az évkönyvben megjelent írása címe szerint a párizsi diákéletet mutatja be, valójában azonban csak az „egyetemi ifjúság főorgánuma”, vagyis egy egyetemi diákegyesület, az *Association générale des étudiants* működésének – „melyet a diákok rövidesen csak „Á”-nak neveznek”²³⁹ – a leírását adja. Igaz, azt alaposan és tanulságos részleteket (pl. az ifjúsági egyesület székházának bemutatása, a tagok jogainak ismertetése, az ifjúsági egyesület diákjóléti tevékenységének felvázolása) közölve. Az írás célját világossá teszi egyik utolsó mondata, melybe egyes egyetemista társai viselkedésének kritikáját is beleszövi: „E pár sorban egy kis képet akartam adni az Association-ról, mely igazán mintaképe lehet az ifjúsági egyesületnek. [...] Szorgalmasan járnak az előadásokra (...) nem oly blazírtak, mint a mi fiatalságunk.”²⁴⁰

Az évkönyvben megjelent kisebb közleményeket egy „Függelék” követi. Ez öt, másolatban közreadott dokumentumot tartalmaz. Ezek a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör történetének már csak azért is nagybecsű forrásai, mert a körnek jelen tudásunk szerint levéltári anyaga nem maradt fenn. Ugyanakkor újabb figyelmet érdemlő adalékot nyújtanak a kör kapcsolati hálójának feltérképezéséhez. Az első dokumentum a kör 1903. november 14-én kelt részvétttávirata Fadrusz János özvegyének.²⁴¹ Köztudott, hogy Fadrusz a magyar történeti szobrászat egyik legnagyobb alakja, számos országos hírvű remekmű – köztük a kolozsvári Mátyás-szoborcsoport – alkotója. A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör egyike volt azon kolozsvári testületeknek, amelyek – számos közismert és egyszerű kolozsvári polgár mellett – adománnyal segítették az emlékmű létrejöttét.²⁴²

A másodikként közölt levél a dualizmus kora egyik legismertebb költőjének, irodalmi lapszerkesztőjének, Kiss Józsefnek 1904. december 19-ről datálódó válasza a kör által az író jubileuma alkalmából küldött üdvözlő levélre.²⁴³ A Kiss József által 1890-ben alapított és szerkesztett, Hét című folyóiratot a Nyugat előfutáraként tartja számon az irodalomtörténet azzal a kiegészítéssel, hogy a lap alapításával kezdődött a modern magyar irodalom története.

²³⁸ PRITZ 1987. 12-13.

²³⁹ HORY 1904. 102.

²⁴⁰ HORY 1904. 103.

²⁴¹ Az Egyetemi Kör részvétttávirata Fadrusz János özvegyének. Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 8 (1904) 195.

²⁴² A kör 12 Ft 17 krajcárt adományozott a Mátyás Szoboralap javára. Erről lásd: NAGY 1902. 39.

²⁴³ Kiss József író válasza a Kör által író jubileuma alkalmából küldött üdvözlő levélre. Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 8 (1904) 195–196.

Az utolsó három dokumentum az általános növénytan nyilvános rendes tanárának, Richter Aladár professzornak a Kolozsvári Tudományegyetemi Körrel folytatott levelezéséből való. A levelek tárgya a kör javára tett száz forint értékű Fabinyi-alapítvány, a szintén a körnek adományozott, Richter által készített Fabinyi-serleg,²⁴⁴ illetve az alapítvány alapító okirata.²⁴⁵

3.5. Az Egyetem, Új Egyetem, Egyetem

A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör a Kolozsvári Egyetemi Lapok végleges megszűnése – 1907. április 17. – után még három esetben próbálkozott meg lapkiadással. Ezek a már fentebb is említett *Az Egyetem*,²⁴⁶ az *Új Egyetem*²⁴⁷ és az *Egyetem*²⁴⁸ című diáklapok. Viczián János diáklapadattárában említ egy szintén Egyetem néven kiadott diáklapot, mely a budapesti, a kolozsvári és a pesti tudományegyetem, valamint a műegyetem tudományos, irodalmi és társadalmi közlönyeként jelent meg 1917. szeptember 15. – november 25. között az említett egyetemek diákegyesületeinek gondozásában. Ennek az „összegyetemi” diákújságnak mindössze 6 (3 összevont) száma jelent meg, ebből egy, az 1917. szeptember 15-i első lapszám Kolozsváron, a többi Budapesten.²⁴⁹

A négy diáklap közül megjelenésének idejét tekintve a legkorábbi *Az Egyetem* címen kiadott, kolozsvári egyetemi diáklap. Bár csak négy hónapig – 1903 januárja és áprilisa között – és mindössze négy számmal jelent meg, ugyancsak rangos szerzői csapatot mondhatott magánénak. Az új diákújság jellege alcíméből – Ifjúsági Szemle – egyértelmű. Azonban ennél fontosabb, hogy ezt az újságot a Corda Fratres Nemzetközi Diákszövetség magyar osztyálynak hivatalos lapjaként adták ki. Mivel a Nemzetközi Diákszövetségnek több hazai felsőoktatási intézmény is tagja volt,²⁵⁰ így – ha csupán négy hónapra is – Kolozsvár volt a magyar diákújságírás központja.

²⁴⁴ Dr. Richter Aladár levele Fabinyi Rudolffhoz az általa a körnek tett 100 forintos alapítványról. Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 8 (1904) 196.; Dr. Richter Aladár levele a Kör elnökének a Fabinyi-serleg tárgyában. Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 8 (1904) 197.

²⁴⁵ *Richter Aladár által a Körnek tett 100 forintos „Fabinyi-alapítvány” alapítólevele.* Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 8 (1904) 197–198.

²⁴⁶ VICZIÁN 1978. 9-10.

²⁴⁷ VICZIÁN 1978. 39. és LAKATOS 1997. 3031.

²⁴⁸ VICZIÁN 1978. 10. és LAKATOS 1973. 117.

²⁴⁹ VICZIÁN 1978. 10.

²⁵⁰ Az, hogy mely magyar felsőoktatási intézményekről van szó, megállapítható a Viczián János által közölt lapadatokból, lásd: VICZIÁN 1978. 9.

Az új kolozsvári egyetemi diáklap létrehozóinak gyanítható szándéka a Kolozsvári Egyetemi Lapok utóda kívánt lenni. Mindez forrásadatokkal nem bizonyítható, azonban az a tény, hogy az Az Egyetem szerkesztőbizottságában és belső munkatársai közt ott találjuk az egykori Kolozsvári Egyetemi Lapok kipróbált szerkesztő gárdájából Ady Lajost, Benke Antalt, Bodor Antalt, Gyárfás Elemért, Imre Sándort, Kiss Menyhértet, Péterfy Tibort, Ravasz Lászlót, Sárkány Lorándot, valamint Téglás Gézát, alátámasztja fenti kijelentésünket. Megállapításunk helyességét erősítheti az is, hogy az Az Egyetem úgynevezett Bíráló Bizottságának – kvázi lektori testületének – mind az öt tagja a kolozsvári egyetem nyilvános rendes tanára volt: Kiss Mór, Fabinyi Rudolf, Schneller István, Széchy Károly és Udránszky László.²⁵¹ A tudományegyetem ezen nagy tekintélyű professzorainak szerepvállalása egyúttal jelezte az univerzitás vezetőinek elkötelezettségét amellest, hogy a kolozsvári egyetemistáknak legyen saját ifjúsági lapja. Úgy gondoljuk, hogy a Kolozsvári Egyetemi Lapok utódlásának célként tekintése amellest is helytálló megállapítás, hogy a lapnak budapesti egyetemi, illetve más vidéki felsőoktatási intézményekben tanuló, sőt több külföldi egyetemista szerkesztőségi munkatársa is volt.²⁵²

Az Egyetem is rangos szerzői csapatot mondhatott magánénak. Íme, az impozáns névsor: Felszeghy Béla, jogász végzettségű, majd tudománytörténeti rangú életművet alkotó közigazgatási, államjogi és pszichológiai szakíró. A szintén egykori kolozsvári egyetemista Görög Ferenc, erdélyi (romániai) magyar történetíró, irodalmi művek szerkesztője. A kolozsvári egyetem első matematika-természetrész szakos női hallgatója, Greisiger Irma, akinek neves botanikus és egyetemista társa, majd férje kőhalmi Győrffy István volt. Győrffy maga is botanikus (mohakutató) lett. Pályafutása során előbb a kolozsvári egyetemen magántanárrá habilitáltak. Az egyetem Kolozsvárról történt menekülése után kinevezték a jogutód szegedi tudományegyetem nyilvános rendes tanárává, és beválasztotta tagjai közé a MTA is. A második bécsi döntés után a régi székhelyére visszatérő Ferenc József Tudományegyetemnek is professzora lett. Győrffy István nemcsak botanikusként, de alpinistaként is nevet szerzett. Az Egyetem publicistái közt találjuk az egyik legismertebb 20. századi erdélyi történész-levéltárost is, az 1938-ban a MTA tiszteleti tagjává választott és 1940-ben Corvin-lánccal kitüntetett Kelemen Lajost.

A kolozsvári tudományegyetemen 1907-ben a jog- és államtudomány Sub auspiciis Regis doktorává avatott²⁵³ későbbi jog- és közgazdaságtan

²⁵¹ Nevüket lásd: *Az Egyetem* 1 (1903) 1.

²⁵² Nevük felsorolását lásd: VICZIÁN 1978. 9.

²⁵³ A jogi kari sub auspiciis avatások hagyományairól: ÁMÁN 2018c. 23–33.; ÁMÁN 2017a. 5–33.

tudós, Kuncz Ödön is írt az Az Egyetembe. Kuncz 1911-ben habilitált a kolozsvári egyetemen a kereskedelmi jog magántanáráként, 1914-től pedig mint a kereskedelmi és váltójog nyilvános rendkívüli tanára oktatott az erdélyi univerzitáson. A menekülést követően előbb a József Műegyetem, majd a Pázmány Péter Tudományegyetem professzora, és levelező tagként ő is akadémikus lett.

A kolozsvári egyetemen 1905-ben orvosi diplomát szerző későbbi magyar orvos, belgyógyász, sebész, homeopata orvosi szakíró Schilling Árpád is cikkírója volt az Az Egyetemnek. Schilling doktor homeopátiás gyógymódjait saját kora nem ismerte el. A Bihar megyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egylet például a homeopátia alkalmazása miatt kizárta tagjai sorából. A nemzetközi homeopata gyógyítók közösségének ugyanakkor elismert tagja volt, 1931-ben Párizsban a Nemzetközi Homeopathia Liga alelnökévé is választották.

Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte az Az Egyetem egy másik újságírója, Ulain Ferenc. Ulain az 1919 utáni Magyarország egyik közismert politikusa lett. A szerzősége túl a lapban szerkesztőként is szerepet vállaló, már említett, az egykori Kolozsvári Egyetemi Lapok vezető újságírójához, havadtöi Kiss Menyhérthez hasonlóan Ulain Ferenc is Gömbös Gyula elvbaráti köréhez tartozott. Gömbössel együtt lépett ki 1923-ban az Egységes Pártból, és közösen alapították meg a fajvédők politikai pártját. Az 1926-ban országgyűlési képviselővé választott Ulain hozta létre az összeköttetést a magyar és bajor fajvédők között.

Végezetül, három kolozsvári oktatót is kiemelnék az Az Egyetem publicistái közül: a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör egykori elnökeként már említett, ekkor épp az egyetem rektori méltóságát betöltő Schilling Lajost, a fentebb ugyancsak említett Kiss Mórt, valamint a kolozsvári–szegedi egyetemi diákjóléti intézmények egyik vezető egyéniségét, szervezőjét, Buday Árpádot.

Az *Új Egyetem* címet viselő, alcíme szerint szépirodalmi, művészeti és egyleti folyóirat első száma – Szádeczky Lajos rektor lapindítójával – 1910. november 1-jén, az utolsó pedig 1911. április 15-én jelent meg. Szerzőgárdája számos, később irodalomtörténeti értékű életművet alkotó személyiségből állt. Lakatos Éva gyűjtéséből tudhatjuk, hogy szerzője volt a kolozsvári diákfolyóiratnak például Berde Mária Julianna kolozsvári egyetemista, majd író, költő, műfordító, tanár, az Erdélyi Irodalmi Társaság és a Kemény Zsigmond Társaság tagja, illetve ez utóbbinak alelnöke is.

Az új kolozsvári diákújság szerzőinek sorába tartozott Csergő Tamás lapszerkesztő, író, ugyancsak a Kemény Zsigmond Társaság tagja; Hangay Sándor író, költő, publicista, több szépirodalmi folyóirat szerkesztője; a budapesti egyetemista és a baloldali egyetemi diákegyesület, a Galilei Kör

tagja, Komlós Aladár, a későbbi író, költő, műfordító, irodalomtörténész; a kolozsvári joghallgatóból íróvá, publicistává és lapszerkesztővé váló Ligeti (eredetileg Lichtenstein) Ernő, az Erdélyi Szépművéses Céh és az Erdélyi Helikon alapítóinak egyike, az Erdélyi Irodalmi Társaság és a Kemény Zsigmond Társaság tagja; Cs. Papp (Cserkó Papp) József, aki bölcséleti doktor fokozatot szerzett, majd állami felső leányiskolai tanár és egyúttal irodalomtörténész, műfordító lett. 1895-ben feljogosították a kolozsvári egyetemen az olasz nyelv és irodalom tanítására. Egyidejűleg a kolozsvári kereskedelmi akadémián 1894-től tanította az olasz nyelvet és kereskedelmi levelezést. 1902-től pedig, ugyancsak a kolozsvári egyetemen, olasz nyelv és irodalomból egyetemi magántanárrá habilitáltak.

Ligetihez hasonlóan szintén Kolozsvárott hallgatott jogot agyagfalvi Hegyi István, aki – bár állami szolgálatba lépett – ugyancsak költői és szépírói babérokat szerzett, már tizenhat éves korában díjat nyert verseivel. Szerzői estje volt több alkalommal a rádióban, három történelmi hangjátékát is előadták. 1932-től a Petőfi Társaság és a Fráter Loránd Társaság tagja, később titkára.

Szintén kolozsvári joghallgató, majd pénzügyminisztériumi tisztviselő volt, de egyúttal költőként és szépíróként is közismert lett árkosi Ferenczi Kálmán. Az Új Egyetembe írók közül a legismertebb kétségkívül Cholnoky Viktor író, újságíró, műfordító, Cholnoky Jenő kolozsvári professzor öccse.

A sokoldalú kisvárosi értelmiségiek közé tartozott Péczely József író, újságíró, javítóintézeti igazgató, műfordító, lapszerkesztő. Péczely 1895-ben szerezte tanítói oklevelét Nagyenyeden. 1915-ig tanítóként dolgozott, majd 1928-as nyugdíjba vonulásáig Gyulán volt javítóintézeti igazgató. Ezután 1934-ig a Békésmegyei Hírlap felelős szerkesztőjeként tevékenykedett, utána néhány esztendeig a Pesti Hírlapnak volt munkatársa és rovatvezetője. Regényeiben és novelláiban a földdel küszködő alföldi parasztok mindennapi életét tárta az olvasók elé. Élete tragikus véggel zárult: a fővárost ért egyik bombatámadás áldozata lett.

Hasonlóan tragikus végzet jutott osztályrészül Révész Bélának is. Az Ady Endre baráti köréhez tartozó író, újságíró 1906-tól a Népszava munkatársa, 1907-08-ban a Népszava Olvasótárának szerkesztője, 1908-tól a Nyugat munkatársa. 1912-ben Bárdos Artúrral megalapította az Új Színpadot. 1919-ben az Új Idők főmunkatársa volt. A Magyarországi Tanácsköztársaság idején az írói direktórium tagja, majd leverése után Bécsbe emigrált. Hazatérve, 1922-ben a Népszava szerkesztője lett. Irodalmi működését a két világháború közti Magyarország egyik legrangosabb szépirodalmi elismerésével jutalmazták. 1931-ben megkapta a Baumgarten-díjat. 1944-ben a Gestapo elhurcolta, megsemmisítő táborban halt meg.

Nyolc lapszáma jelent meg – 1909. szeptember 11. – november 12. között – az *Egyetem* címet viselő, alcíme szerint szépirodalmi, ifjúsági és művészeti hetilapnak. Az új kolozsvári egyetemi diáklap főszerkesztője a már említett és nemzetközi szélhámosként elhíresült egyetemi körű elnök, Ujváry János volt. Szerkesztői közül említést érdemel a Kolozsvárt jogi doktorátust szerző és igen változatos pályát befutó Orbók Attila. Orbók élt Münchenben, majd peregrinusként Párizsban a Sorbonne hallgatója lett. 1912-től az első világháború kitöréséig a Magyarország című fővárosi napilap párizsi tudósítója volt. 1918-ban a berni magyar követség sajtóattaséjává nevezték ki. A diplomáciai pályát a belpolitikusira cserélte fel.

Az egyetlen kolozsvári egyetemi diákzaklap, az 1902 januárja – 1914 júniusa közt megjelenő *Egyetemi Gyorsíró* kiadója előbb a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör, majd az 1902–1903-ban megjelent 1–8. lapszámoké – a kör támogatásával – a Kolozsvári Egyetemi Gyorsíró Kör lett.²⁵⁴ A diákzaklap meghatározó szerkesztő egyéniségei a veterán egyetemi újságíróknak tekinthető Téglás Géza, valamint az Egyetemi Gyorsíró Kör elnöke, ifj. Friebeisz Gyula voltak.²⁵⁵

Téglás Géza, a Kolozsvári Egyetemi Lapok munkatársának, Téglás Gábornak a bátyja, a kolozsvári egyetemen hallgatott jogot. Téglás Géza Budapesten lett előbb törvényszéki bíró, majd törvényszéki tanácselnök. Nagyobb ismertségre és elismertségre korának egyik legnevesebb gyorsírójaként, a gyorsírás rendszerének nemzetközi hírvé fejlesztőjeként tett szert. Bátyjához hasonlóan, egyetemistaként tevékeny szerepet vállalt a diákéletben. Kolozsvári egyetemista korában első szerkesztője volt a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör kiadásában megjelenő, Egyetemi Gyorsíró című diáklapnak, és – bár ez további forráskutatást igényel – igen valószínű, hogy az 1906-ban a Kolozsvári Tudományegyetemi Kör támogatásával megalakuló Egyetemi Gyorsíró Egyesületnek is egyik vezető egyénisége lehetett. Ugyanebben az évben szervezője, majd 1907-től országos elnöke volt a Kolozsvárról induló és a hazai ipar védelmét célul kitűző, országossá kiterjedt ifjúsági szervezetnek, a Sorompó Iparvédő Ligának. A liga, hasonlóan az említett iskolahajó-mozgalomhoz, szintén kolozsvári kezdeményezésre jött létre, mint a Magyar Védő Egyesület „ifjúsági tagozata”.²⁵⁶ Ennek az egyesületnek az elnöke – és így a liga megalakulásának egyik fő támogatója – a díszelnökké megválasztott Apáthy István volt.

²⁵⁴ VICZIÁN 1978. 10.

²⁵⁵ Az Egyetemi Gyorsíró Kör 1903/04. tanévi működési jelentését ifj. Friebeisz Gyula elnök állította össze. Az Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 8 (1904) 21-24.

²⁵⁶ Az Iparvédő Liga megalakulásáról és működéséről rendszeresen adtak hírt a lapok, elsőként a Pesti Napló. Pesti Napló 57 (1906) november 24. 10.

Téglás Géza nemcsak Kolozsvárott lett ismert propagandistája a hazai gazdaság védelmének. A pesti egyetemi ifjúság 1909. március 15-i ünnepélyét is felhasználta a diákság ilyen irányú mozgósítására. M. Lovas Krisztina egy erről írott tanulmányában²⁵⁷ olvasható, hogy: „Téglás Géza, a Sorompó Országos Iparvédő Liga elnöke a tettek mezejére hívta az ifjúságot a magyar ipar védelme érdekében és felszólította a fiatalokat, hogy Kossuth Lajos elveinek megfelelően becsüljék meg a magyar kéz munkáját és követeljék a magyar árut mindenütt.”

Az 1903/04. tanévi egyetemi köri évkönyvben írtak tanúsága szerint Friebeisz Gyula nemcsak lapot szerkesztett és egyesületet vezetett, hanem gyorsírásra is oktatta a kolozsvári egyetemistákat. Az 1903/04. tanévben vitairási tanfolyamot szervezett a részükre.²⁵⁸ A Gyorsíró Kör és így az Egyetemi Gyorsíró megjelentetése anyagi támogatóinak egyike is a kolozsvári egyetemi diákegyesületek patrónusaként már megismert Apáthy professzor volt.²⁵⁹

IV. A kolozsvári egyetemi sportélet: a Kolozsvári Egyetemi Atlétikai Club

„Újból felvirágoztatta a kör a turistikát és atlétikát, rendeztek torna, vívó- és atlétikai versenyt” – írja a már többször hivatkozott adatközlésében Sárkány és Fazakas.²⁶⁰ Az idézett mondatból látható, hogy a Kolozsvári Tudományegyetemi Körnek a helyi egyetemi sportélet fenntartásában kulcsszerep jutott. Maga a kolozsvári városi sportmozgalom elindítása is nagy részben az egyetemisták érdeme. A település sportéletében mérőöldkőnek számít a Kolozsvári Atlétikai Club (KAC) megalakulása. A klub megalapítását is az egyetemisták követelték.²⁶¹ Indulásakor az alapító tagok közül 75 egyetemi hallgató volt.²⁶²

A Kolozsvári Tudományegyetemi Kör mellett az univerzitás vezetése is kiemelt feladataként tekintett az ifjúság testedzésének biztosítására. Ezt bizonyítja, hogy 1896. március 4-én – a hazai sporttörténet egyik kiemelkedő egyéniségévé váló – Vermes Lajos személyében egyetemi tornatanár

²⁵⁷ LOVAS 2018. 3–10.

²⁵⁸ Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 8 (1904) 23.

²⁵⁹ Kolozsvári Tudományegyetemi Kör Évkönyve 8 (1904) 22.

²⁶⁰ LUDWIG–SZEMENYEI 1900. 83.

²⁶¹ KILLYÉNI 2012. 82.

²⁶² KILLYÉNI 2009. 23.

és vívómester kinevezésére került sor.²⁶³ Sikerült az OSZK Kézirattárában Vermes kolozsvári egyetemi sportélet szervező tevékenységének egy eddig még nem ismert dokumentumára rábukkannom. Ez egy meghívó, melynek szövege a következő: „A Kolozsvári m. kir. Ferenc József Tud. Egyetem Tornázó-Vívó Intézete 1903. évi Május hó 21-én (Áldozócsütörtök) délután rendezi Kolozsvárt a »LÖVÖDE« nagytermében egyetemi ifjúsági vívótőr- és kardversenyeit és ezt követi Az V-IK ORSZÁGOS JELLEGŰ VÍVÓ-AKADÉMIA kapcsolatban a vívómesterek mérkőzéseivel.”²⁶⁴ Vermes Lajost az egyetemi tornatanári és vívómesteri poszton 1904-ben egy szintén sporttörténeti súlyú egyéniség, Gerentsér László váltotta.

126

A „Kolozsvári Egyetemi Athletikai Club“

által a Kolozsvár sz. kir. város által épített sporttelep ünnepélyes felavatásakor tartandó országos sportlétszámok alkalmából, 1911 szeptember hó 17-én délután 2 órákor Kolozsvárt, a Rákóczy kerü. új sporttelepen rendezendő

Országos pályamegnyitó athletikai verseny feltételei:

=== Versenyszámok: ===

<ol style="list-style-type: none"> 1. 100 yardos junior síkfutás, 2. 100 yardos síkfutás, 3. 1/2 ang. mérföldes síkfutás (Magyar-ország bajnokai körébe) 4. 1/2 ang. mérföldes síkfutás, 5. 2. ang. mérföldes junior síkfutás, 6. 120 yardos gátfutás, 7. 220 yardos síkfutás, handicap 	<ol style="list-style-type: none"> 8. 800 m. staféta (100 m + 100 m + 200 m + 100 m + 400 m). 9. Magasugrás, 10. Távolugrás Junior, 11. Súlydobás Junior, 12. Gerelyvetés, (szabad fogással), 13. Diskosvetés.
--	--

Nevezési határidő: 1911 szeptember 10. A verseny a M. A. Sz. szabályai szerint rendezetik. Nevezni a M. A. Sz. hivatalos nyomtatványain új. Somodi István dr. athl. szakosztályi címre címezve (Kolozsvár, Bartha M. ut. 3. sz.) lehet, hozzá a térlek is köldendő.

Nevezési díj: Egyéni versenyszámokban 2 korona. A stafétában 6 korona. Tét nélkül érkező nevezéseket nem fogadjuk el.

Bizottság: Minden egyéni verseny győztese (a 220 y. handicapban is) fizetődíjat és ezüst érmét, minden második ezüst-, harmadik pedig bronz-érmét nyer. Rekord-írást esetén a győztes ezüst helyett arany-érmét nyer. A stafétában a győztes egyesület fizetődíjat, a csapat tagjai ezüst-érmét, a második csapat ezüst, a harmadik bronz érmét nyer. Ezen kívül az 1., 2., 3., 4., 5., 6., 9., 10., 11., 12., 13. sz. versenyek alapján legjobban pontot elért egyesület legjobban is 200 K értékű fizetődíjat nyer. Győzelem 5 pontot, II. hely 3 pontot, III. hely 1 pontot számít s a díj a legjobban pontot elért egyesületnek mindenképen kizárók. Pontszám egyenlőség esetén a győzelmek, illetve második helyezések többsége dönt. A vívóit országos jellegű s az egyes versenyeken a M. A. Sz. által igazolt bírákik vehetnek részt. A 3. számú versenyben második, 100. Magasugrás 1/2 ang. mérföldes síkfutás bajnokságára már nyertek, nem indulhatnak. — Nevezések előzetes, vagy el nem fogadása előtt a K. — E. C. viláreménye határoz. Nevezések indoklás nélkül visszautasíthatók. —

Előzetesítés: Szükség esetén a verseny napján é. e. 10 órákor tartanak, melykoról nevező egyesületek legelőre értesítést fogadnak. A verseny részletes sorsrendjét külön nevezési táblán állapítja meg és azai rendelés egyenlőség.

A versenynapja 1/2 angol mérföldes két emelt fordulóval állapítja. — **Előzetesítés** a verseny előtti este, ha az a nevezési eljárásig kérelmek, gondoskodásra lesz. —

Kolozsvár, 1911 augusztus 12-én.

A „Kolozsvári Egyetemi Athletikai Club“

nevében

Papp Jenő, Dr. Benedek László, ifj. Somodi István dr.,
e. i. elnök. e. i. titkár. az athl. sz. n. elnöke.

Látta és jóváhagyta a M. A. Sz. Athletikai szakosztálya

Stankovits,
szekrény, elnök.

66. kép Az egyetemi sporttelep megnyitó rendezvényének plakátja

²⁶³ KILLYÉNI 2012. 83.

²⁶⁴ Kézirattári jelzete: OSZK Kézirattár Kny. cs. 1.709.

A magyar egyetemi sportegyesületek közül harmadikként – 1902-ben – létrejövő Kolozsvári Egyetemi Atlétikai Clubbal (KEAC) pedig megszületett az önálló kolozsvári egyetemi diák sportegyesület.²⁶⁵ Kolozsvár és így a kolozsvári egyetemi sportélet történetét – az ezt meghatározó egyéniségek szerepét²⁶⁶ is bemutatva – Killyéni András több könyvben, tanulmányban és ismeretterjesztő írásban feldolgozta.

67. kép A központi épület torna- és vívóterme

Elengedhetetlenül fontos megemlíteni egy kiváló sportolót, aki a kolozsvári egyetemen folytatta orvosi tanulmányait. Ez a férfiú Pósta Sándor, az 1924-es párizsi olimpián a kardvívás egyéni olimpiai bajnoka, és az ugyanott ezüstérmes kard-, valamint a bronzérmes tőrscapat tagja.²⁶⁷ Ugyanebben az életrajzban olvasható, hogy Pósta első vívómestere a már említett kolozsvári egyetemi tornatanár és vívómester Gerentsér László volt. A kolozsvári egyetemi sportélet és a KEAC történetének van egy olyan területe, amely önálló egyetem-, illetve sporttörténeti kutatás tárgya kell, hogy legyen a jövőben, ez pedig az egyetemi sportélet és a KEAC sajtóvisszhangjának történeti feltárása.

²⁶⁵ KILLYÉNI 2012. 88.

²⁶⁶ Az egyetemi sportélet egyik vitathatatlanul nagy alakjáról, a későbbi olimpikon Somodi István életéről külön könyvet írt. KILLYÉNI 2008.

²⁶⁷ Kolozsvári egyetemi hallgatói mivoltát igazolja a következő, a világhálón elérhető életrajza: Pósta Sándor vívó (www.magyaraszablya.hu/galeria/album/mesterek_eletrajza/slides/Posta%20Sandor.pdf). Letöltés: 2019. március 13.)

V. Diákjóléti intézmények a kolozsvári egyetemen (1874–1919)

A kolozsvári egyetemen a rászoruló egyetemi hallgatók szociális támogatásának háromféle módja, illetve szervezeti kerete létezett: diákegyesületeken keresztüli segítségnyújtás, az egyetem javára létesített alapítványok általi támogatás, s végül az egyetemi diákjóléti intézmények – az Egyetemi Diákasztal (Mensa Academica) és a diákotthonok – révén biztosított támogatás. A diákegyesületeken keresztüli segítségnyújtásra a karonként szerveződő segélyegyletek – az M. K. Ferenc József Tudományegyetemi Joghallgatók Segítőegylete, a Kolozsvári M. K. Tudományegyetemi Tanárjelöltek Segítőegyesülete, a Kolozsvári m. kir. Ferenc József Tudományegyetemi Orvostanhallgatók Segítő- és Önképző Egyesülete, valamint a Kolozsvári Ferenc József m. k. T. E. Gyógyszerésztanhallgatók Segítő- és Önképző Egyesülete – voltak hivatva.

A kolozsvári egyetemi diákjóléti intézmények (a diákotthonok és az Egyetemi Diákasztal) történetét mindmáig legteljesebben Rudai Dezső több mint nyolcvan éve írott tanulmánya tárgyalja.²⁶⁸ Rudai adatgazdag munkájának egyetlen hiányossága, hogy nem tüntette fel, használt-e – és ha igen, milyen – levéltári forrásokat tanulmánya megírásához. Legalábbis munkájában erre egyetlen helyen sem utal.²⁶⁹

A diákotthonokról Rudai többször hivatkozott írásában az alábbi olvasható: „1872-től 1919-ig, az egyetem alapításától az egyetem meneküléséig a Ferenc József Tudományegyetem diáksága az Egyetemi Diákasztal, a Tanítók Háza,²⁷⁰ az Eötvös József Diákotthon, a Tanítók Leányotthona, a Báthory-Apor Szeminárium, a Kalazantinum és a Református Theológiai Akadémia diákjóléti támogatásában részesült”.²⁷¹ A kolozsvári tudományegyetem első diákotthona, amit Gábor Áronról neveztek el, a kolozsvári Egyetemi Diákasztallal egy épületben és szervezetben működött. Ezért Rudai feltehetően a Mensa Academicához értette a Gábor Áron Diákotthon is. A kolozsvári egyetem tanéveként kiadott almanachjai valamennyi említett egyetemi diákegyesületnek – így a kolozsvári Egyetemi Diákasztalnak (Mensa Academica) is – közölték működési célját és aktuális vagyoni helyzetét.

²⁶⁸ RUDAI 1941. 269–274.

²⁶⁹ EME 1941. 456.

²⁷⁰ 1904. szeptember 30-án Berzeviczy Albert miniszter jelenlétében avatták fel az Eötvös Alapból épített intézményt, amely a tanítóképző diákjai és a tanítók egyetemre járó fiai számára nyújtott internátusi szolgáltatást. Ellenzék 25 (1904) szeptember 30. 4.

²⁷¹ RUDAI 1941. 272–273.

Ezek a tanévenként megjelenő almanachok közlik a hallgatók szociális támogatását szolgáló alapítványok főbb adatait is. A legutolsó – az 1917/18. tanévre – kiadott almanach összesen 35 ilyen alapítvány főbb adatait (a kar neve, amely az alapítványt kezeli, az alapító neve, az alapítvány célja, az alaptőkéje) sorolja fel.²⁷²

68. kép Mensa Academica, 1918

VI. Összegzés

A kolozsvári egyetemi diákegyesületek és diákjóléti intézmények története feldolgozható egy – hagyományos történetírási műfajú – szervezettörténeti (hivataltörténeti) irányú megközelítéssel. Ez azonban, egyrészt ezen egyesületek és intézmények levéltári forrásainak hiányában, másrészt azért, mert a Kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem levéltári anyagának feldolgozása a kezdetén tart, csak igen hiányos lenne. Ez a tény és a rendelkezésre álló, nem levéltári jellegű források egy másik – újkeletűbb és inkább társadalomtörténeti műfajú – történeti narratíva lehetőségét kínálják. Erre a kolozsvári egyetemi diákegyesületek és diákjóléti intézmények működésében részt vevő, azt irányító vagy támogató személyiségek

²⁷² Almanach 1917. 84–96.

életútjának bemutatásán keresztül nyílik mód, még ha vázlatosan is. Ez a hozzám személyesen is közelebb álló történelemírás-forma lehetővé tette annak bemutatását, hogy a kolozsvári egyetemi diákegyesületek és diákjóléti intézmények vezető tisztségviselői az egyetemről kikerülve, nem kis részben diákegyesületi vezető tapasztalataikra is építve milyen „összmagyar” történelmi értékű életművet hagytak maguk után. Ez pedig világosan mutatja, hogy ezen egyesületek – noha, még amikor a legnagyobbak is voltak, alig tették ki a kolozsvári tudományegyetem hallgatóságának tizedét – nemzeti történelmi kisugárzásuk és így társadalmi jelentőségük révén történelemalakító tényezők voltak.